

NYTT
NORSK
KIRKE
BLAD

8

2010

HEFTE ÅTTE ÅRGANG TRETTIÅTTE

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt
av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon

Andreas Hilmo Grandy-
Teig, Steinar Ims, Sven Thore
Kloster og Kjersti Håland

Redaksjonssekretær

Caroline J. Hauglid-Formo

Ansvarlig redaktør Sivert Angel

Redaksjonens adresse

NNK, Det praktisk-
teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse

nytt-norsk-kirkeblad@teologi.
uio.no

Internett

www.tf.uio.no/praktikum/nnk/

Grafisk design og sats Hauglid-Formo
Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt

Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint

100% resirkulert papir

LEDER:
Luther glede og de døde 3
Steinar Ims

ARTIKLER:
Mindfulness og kristen spiritualitet 5
Årstein Justnes
Høgnestads kontekstuelle teologi 11
Gyrid Gunnes

BOKANMELDELSE:
Prinsessens engler 16
Anders Martinsen

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:
Nyttårsaften 20
Gaute Brækken
Nyttårsdag 23
Hilde Fylling
Kristi åpenbaringsdag 27
Gaute Granlund
1. s. e. Kristi åpenbaringsdag 29
Eystein Elde
2. s. e. Kristi åpenbaringsdag 31
Anne Borgen
3. s. e. Kristi åpenbaringsdag 34
Hans Kristian Solbu
4. s. e. Kristi åpenbaringsdag 37
Bjørn Erik H. Schjerverud
5. s. e. Kristi åpenbaringsdag 41
Ingunn Dalan Kosnes
Vingårdssøndagen 44
Aksel Toft
Såmannssøndagen 47
Jan Christian Kielland Nielsen
Kristi forklarelsesdag 51
Kjell Ivar Berger
Søndag før faste (Fastelavnssøndag) 54
Andreas Hilmo Grandy-Teig

DEBATT:
Kirka og Jesus 58
Sven Thore Kloster
Folkekirke og fenomenologi 62
Carsten Schuerhoff

KORRESPONDENTBREV:
Folkets handlinger 68
Gyrid Gunnes,

LUTHER GLEDE OG DE DØDE

Hovedtema for Kirkemøtet i høst var «Luther glede». Fokus var på hva det vil si å være evangelisk-luthersk kirke i dag. Dette er alltid et spennende spørsmål å samtale om også utenfor kirkemøtets arena. I dag er det naturlig at prinsesse Märtha Louise, som er medlem i Den norske kirke, dukker opp i en slik samtale. Hennes virksomhet og uttalelser reiser mange interessante spørsmål. Et av dem knytter seg til endringer i hva hun kan uttrykke om sin personlige tro i det offentlige, både generelt og i forhold til sin posisjon som prinsesse. Uttalelsene hennes ville ikke vært mulige for bare 20 år siden, og særlig ikke fra et medlem av kongehuset. Hva har skjedd de siste årene som har gjort dette mulig? Hva forteller dette oss om religiositet i dagens Norge og om kirkens rolle i samfunnet?

Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) publiserte i høst undersøkelsen *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Undersøkelsen viser at tradisjonell protestantisk kristendom er i jevn tilbakegang, mens mer «utprøvende» religionsformer er stabile eller i litt vekst. Tendenser i undersøkelsen tyder på at folk, også statskirkemedlemmer, i større grad enn tidligere selv fyller rituelle handlinger og symboler med mening. Utifra undersøkelsen er det interessant å spekulere i om de profesjonelle trosfortolkere i mindre grad blir lyttet til. Mange er ikke engang opptatt av meningsinnholdet ut over det estetiske. Noen lar kanskje være å nevne dette for presten (for ikke å såre henne eller han?), andre er ærlige om det.

Det er en større åpenhet om trosforestillinger og trospraksis som avviker fra kirkens lære også blant kirkens medlemmer. Samtaler med avdøde slektninger, healing og alternativ terapi er blitt vanligere og mer stuereint. Ikke uten grunn kan disse tendensene oppleves som et frislipp for egenfortolkning av religiøs identitet og tilhørighet, spiritualitet og trospraksis. Ingen av disse utviklingstrekkene er overraskende eller nye, men omfanget og fokuset denne utviklingen har fått, har nådd stadig flere medier og en stadig en større del av be-

folkningen, godt hjulpet de siste årene av prinsesse Märtha Louises aktivitet.

Kirkens folk sitter naturlig nok igjen med en dyp bekymring og liten glede over hva utviklingen har ført med seg på det religiøse felt her i landet. Hvordan skal kirken reagere mot medlemmer som bryter med kirkens egen lære? Det finnes heldigvis ikke lengre sanksjoner mot leke medlemmer, og formaninger og advarsler har en tendens til å skape avstand. Det er ikke rettferdig, men kirkens ofte legitime kritikk med utgangspunkt i viktige maktkritiske perspektiver kan fort få noe gammelmodig over seg. Hvordan kan kirken møte disse utfordringene fra deler av sin egen medlemsmasse på en konstruktiv måte, også i forhold til sin egen identitet og rolle?

Kirkens oppgave er å frigjøre og myndiggjøre mennesker i møte med livet. Kanskje kirken selv har bidratt til en større åpenhet om spørsmål knyttet til livet og døden? Det er det i tilfelle grunn til å være stolt av, selv om form og innhold på denne åpenheten i mange tilfeller ikke er etter kirkens eget ønske. Åpenheten gir kirken en mulighet til å invitere inn til en samtale om tro og trosforestillinger som ikke var mulig noen tiår tilbake i tid.

I tiden både før og etter prinsesse Märtha Louises uttalelser til Stavanger Aftenblad i september har fokuset på døden og de døde vært stort. Det kan tyde på at vi trenger en samtale om hva som skjer med oss etter døden. Kirken bør være med på å ta ansvar for at en slik samtale kan finne sted. En målsetning bør være at en slik samtale er både åpen og raus og at den er (så langt det er mulig) på et forståelig språk. Det er en krevende oppgave å snakke forståelig om både luthersk tenkning om de dodes absolutte fraværenhet og mediemenses hverdagslige samtaler med avdøde slektninger. Er språket forståelig og samtalene finner sted innenfor en ramme av gjensidig respekt og nysgjerrighet kan det bli interessant å lytte til de ulike fortellingene om hva vi tenker om døden og de døde, og hva de sier om å være religiøst menneske i dag på godt og vondt. Og kirken kan for egen del kanskje også komme ett skritt videre i å forstå hva det vil si å være evangelisk-luthersk kirke i dag med et synlig mangfold av trosforestillinger i sin midte.

Steinar Ims

MINDFULNESS OG KRISTEN SPIRITUALITET

Årstein Justnes
Instituttleder, Institutt for rel., hist. og fil., UiA
Arstein.justnes@uia.no

Det at mange i våre dager, kongelige så vel som andre, søker kontakt med engler eller avdøde, har i den senere tid fått stor oppmerksomhet i mediene. Folk trekkes mot det hinsidige på jakt etter ny innsikt og dypere visdom. Det finnes imidlertid også en annen trend, mer lavmælt, men kanskje vel så interessant: flere og flere trekkes også mot det dennesidige, mot her og nå, mot øyeblikket – og mot pusten.

Mindfulness eller oppmerksomt nærvær er veldig i vinden for tiden, og bøker med titler som *Akkurat nå: bevisst tilstedeværelse i hverdagen* og *Oppnå mer med mindre stress: en håndbok i oppmerksomhetstrening*, fyller flere av hyllene i bokhandlene. Mindfulness anvendes i økende grad av psykologer, psykiatere og medisinerer i deres praksis, både i stressmestring, smertelindring og i behandling av angst og depresjon. Mindfulness er også blitt et forskningsfelt som nærmest eksploderer nå, og

det engasjerer forskere fra en hel rekke fagfelt (psykologi, medisin, neurovitenskap etc.). Lite har imidlertid så langt vært skrevet om mindfulness av teologer. Denne artikkelen nærmer seg mindfulness fra et kristent teologisk ståsted, og ønsker å vise hvordan mindfulness kan være en ressurs for kristen spiritualitet.

HVA ER MINDFULNESS?

Oppmerksomt nærvær, oppmerksomhetstrening, bevisst tilstedeværelse. Dette er bare noen av konstruksjonene som normalt blir brukt til å gjengi det innholdsmettede begrepet *mindfulness*. Den amerikanske professoren Jon Kabat-Zinns definisjon av mindfulness er i dag den mest brukte og hyppigst siterte: «Mindfulness means paying attention in a particular way: on purpose, in the present moment, and nonjudgmentally» (Kabat-Zinn 1994).

Styrken ved denne definisjonen er at den er presis og kort. Svakheten er at den egentlig først blir funksjonell når man har dannet seg et bilde av

hva mindfulness er. Går man videre og dypere og ser mer materielt på hva mindfulness handler om, er det et helt knippe med stikkord og fraser som aktiveres: meditasjon; aksept av følelser; tanker; sansninger; bevisst tilstedeværelse i øyeblikket og i nået; begynner-sinn; non-attachment; non-judgmental awareness. John Teasdales utdypning er derfor nyttig og kjærkommen: *Essensen av mindfulness er å være fullt bevisst opplevelsene våre i hvert eneste øyeblikk, åpen for hva enn livet måtte tilby, og fri for dominans av vanemessige, automatiske, kognitive rutiner som ofte er målorienterte og, i en eller annen form, knyttet til ønsket om at ting er annerledes enn de er* (gjengitt fra Egeland 2009). La oss med dette utgangspunktet gå til Det nye testamentet.

MINDFUL JESUS

Så gjør dere ingen bekymringer for morgendagen; morgendagen skal bekymre seg for seg selv. Hver dag har nok med sin egen plage. Døm ikke ... (Matt 6,34-7,1a)

Matt 6,25-34 handler om å ikke bekymre seg – fordi det er en som er større, en som vet og som kjenner. Men teksten handler også om å kultivere en rett holdning til ting, en holdning preget av det man innenfor buddhismen kanskje ville karakterisert som *non-attachment* og *non-judgment*. Disiplene oppfordres til å la tingene være akkurat slik som de er, ganske enkelt fordi Gud vet hvordan alle ting er.

Presser vi teksten i retning av det som er i fokus i denne artikkelen, kan vi også si at vi her møter en Jesus som – for å bruke et uttrykk fra Kabat-Zinn – *has cultivated intimacy with the ordinary*. I lesningen av dette avsnittet får som oftest verset i Matt 6,33 mest oppmerksomhet, og det skal det, men det må ikke isoleres. For disiplene oppfordres ikke bare til å søke Guds rike, de oppfordres også til å se på fuglene (Matt 6,26) og til å se på liljene (Matt 6,28). Og ikke bare se, men spørre ut og utforske. Hvorfor? Jo, fordi det er lærdommer å hente fra det ordinære, og fordi det er dybder i det dennesidige. For den som er tilstede, oppmerksom og bevisst, er i utgangspunktet ethvert øyeblikk interessant.

Også på andre steder i Matteusevangeliet er det akkurat som om evangelisten understreker at uansett hvor banalt, uansett hvor lite iøynefallende det aktuelle øyeblikket er, så er Gud der: «Selges ikke to spurver for en skilling? Og ikke én av dem faller til jorden uten at deres Far er der. Ja, hvert hårstrå dere har på hodet, er talt» (Matt 10,29-30). I den matteiske ånd kunne vi kanskje si at hvis ethvert øyeblikk virkelig er interessant for den som er oppmerksomt tilstede, hvor mye mer er det ikke slik for den oppmerksomme som også tror at Gud er tilstede i hvert øyeblikk?

Tillat meg å peke på enda en ting i vår tekst, før jeg slipper den. Det er påfallende hvordan Jesus her fullstendig omstiller og innsnevrer disiplenes tids-

horisont. Teksten tar utgangspunkt i en bekymring «for livet» i sin helhet (se særlig Matt 6,25 og 27), men ender med et fokus på den aktuelle dag (6,34; jf. også Fadervår). Disiplene bes om å observere det de kan se her og nå. Ved at tidsperspektivet endres mot nåtiden får bekymringen mindre spillerom. Ingen makter å bære byrden over et helt liv og et helt livsløp på sine skuldre: Hver dag har i sannhet nok med sin egen plage.

PUSTEN, VINDEN, ÅNDEN

Kabir sier: Elev, si meg, hva er Gud?

- Han er pusten i all pust.

Kabir (1440-1518; fra Kabat-Zinn 2008)

For enhver som praktiserer mindfulness og/eller meditasjon er oppmerksomhet på pusten helt fundamentalt. Pusten ses på som et anker og en alliert under de aller fleste omstendigheter. Gjennom pusten har vi en umiddelbar og sikker tilgang til øyeblikket og nået. Vi kan ikke puste det neste åndedraget eller noen av de foregående. Vi kan kun puste dette åndedraget, og vi kan følgelig kun leve dette øyeblikket og deretter de neste i sin tur. Gjennom pusten kan vi således komme i kontakt *med oss selv*. I stressede situasjoner kan et fokus på pusten ganske umiddelbart hensette oss til øyeblikket, og når tidsspennet slik innsnevres, svekkes også arenaene for bekymringer og grublinger. Det er blitt in å snakke om øyeblikkets tyranni, men i en forstand er øyeblikket, isolert sett, helt uten imperativer og stress.

Både det hebraiske *ruach* og det gres-

ke *pneuma* har en tresidighet i seg. De kan bety både vind, pust og ånd. Slik er det også på en rekke andre språk. Pusten står særlig sentralt i to hendelser i Bibelen. Da Gud skapte mennesket, står det at han «blåste livspust inn i hans nese, så mannen ble til en levende skapning» (1 Mos 2,7). Mennesket – til forskjell fra andre skapninger? – har altså ifølge Første Mosebok fått livspust blåst inn i seg fra Gud selv. Mot slutten av Johannesevangeliet, under hendelsen der den oppstandne møter disiplene bak stengte dører, står det også at Jesus *ånder* på disiplene idet han sier: «Ta imot Den hellige ånd» (Joh 20,22). I teksten fra Første Mosebok ser vi hvor fundamentalt pusten er knyttet til livet selv, og i Joh 20,22 ser vi hvordan det etableres en forbindelse mellom pusten og Den hellige ånd – og dermed det nye livet. Det er altså all grunn til å akte pusten høyt. Vi tar den ofte for gitt, men den inneholder interessante dybder for den som vil utforske den. Det er en dimensjon av gudsnærvær i pusten. Noe forenklet kan vi si at pusten bidrar til å bygge ned det ofte overbetonte, og i noen grad kunstige skillet mellom det fysiske og det åndelige.

FRA GJØRE- TIL VÆRE-MODUS

han fører meg til vann der jeg finner hvile

(Salme 23,2b)

Den kristne bønnepraktis kan lett bli veldig ordrik og intensjonsdrevet. Noe karikert kan man si at den ofte

handler om å oppnå noe man ikke har, bli noe man ikke er, eller om å komme et sted man ikke har nådd. Hvis også den kristne meditative praksis får noe av det samme hensiktsdrevete jaget over seg, står man i fare for å gå glipp av det eneste den mediterende virkelig har, nemlig øyeblikket. Derfor spør jeg: Er det mulig rett og slett å begynne et annet sted, i det aktuelle øyeblikket, i en aksept og en erkjennelse av at det man måtte oppleve her, *det er tilstrekkelig*? At man ikke trenger å søke Gud fordi man allerede er funnet av ham; og at man ikke trenger å strebe mot å komme noe sted, fordi man allerede er fremme?

Med dette utgangspunktet kan man så sette seg på sin stol, rette sin rygg og innta en stilling som er komfortabel, men som samtidig uttrykker verdighet. For å feste et anker til oppmerksomheten kan man rette sinnet inn på pusten slik den for eksempel kjønes i magen, og observere hvordan den bølger ut og inn. Så kan man rett og slett se hva som skjer eller ikke skjer. Om sinnet vandrer, kan man rolig vende oppmerksomheten sin tilbake på pusten. Og skulle dette skje tusen ganger, gjør det ingen ting. Oppstår det tanker, behagelige eller ubehagelige, kan man rolig observere dem, før man igjen vender tilbake til pusteankeret for helhjertet å ta del i dette øyeblikket og dette åndedraget. Ønsker man å feste sitt anker tettere til den kristne symbolverdenen kan man også meditere med oppmerksomheten rettet for eksempel mot et Kristus-bilde

eller en religiøs gjenstand. Instruksjonen er like enkel: Skulle sinnet vandre, vender man det rolig tilbake til fokuspunktet. Hele tiden oppmerksom, hele tiden tilstede i øyeblikket, hvilende og åpen. Forskning viser entydig at beslektede former for mindfulness-meditasjon reduserer stress og øker velvære og glede hos den som praktiserer. I en kristen kontekst tilføres praksisen nye dybder og ny mening, sammen med andre former for kristen bønn og meditasjon.

LIDELSE, HÅP OG ET LITE STYKKE ANTROPOLOGI

*Herren er min hyrde,
jeg mangler ingen ting.*
(Salme 23,1)

Å si at den lutherske kirken har lykkes i å kommunisere at mennesket er syndig, er nok stadig et understatement. En annen teologisk og antropologisk sannhet som på mange måter er underkommunisert, er at mennesket ut fra kristen tro også er fullkomment. Kabat-Zinn liker å si til sine pasienter at så lenge du puster, er det mer som er rett med deg enn det er som er galt med deg. I teologisk sammenheng vil vi kunne si det enda sterkere: så lenge du puster er du fullkommen som menneske. Mennesket er intet mindre enn et under, skapt i Guds bilde, fullendt og perfekt. Det er ikke noe vi *qua* menneske skal oppnå for å bli mer *menneskelige*; og det er ikke noe den kristne trenger å oppnå for å bli mer verdig innfor Gud. Alt er av nåde.

Hva da med sykdom og lidelse? I mange kristne sammenhenger ser vi ofte et relativt sterkt og overbetont fokus på bønn om inngripen, helse og helbredelse i møte med sykdom og lidelse. Men hvis legedom og helse uteblir – slik de som oftest gjør – hva da? Hvor går veien videre? Skal man gå på igjen som enken i Lukas 18,1-8, eller forsøke å styrke sin tro så den kan makte å flytte fjellkjeder? Eller finnes det gode mestringsstrategier? Akkurat på dette punkt opplever jeg at det ofte er begrenset hjelp å hente, selv fra Det nye testamentet, som i stor grad forteller suksesshistorier om syke som blir friske. Her har imidlertid Kabat-Zinn gitt ett av sine kanskje viktigste bidrag, som handler om radikal aksept:

What if you already are complete? What if ... it just doesn't get any better than this? And I am not talking about some pie-in-the-sky-thing. I am talking about ... even if you had some terrible situation that you were dealing with, either health problem with yourself or with somebody that you loved, or a loss in your life. ... Still, what if it were possible to hold the whole of it in awareness and allow it to be – just as it already is?

That would be an incredible radical act. (...)And it would be really an act of profound wisdom. Because we would see struggling to sort of deny the way things actually are. But actually, investigate the way things actually are, and you might find that inside of the sadness, the grief, the despair, lies something else, lies some

kind of beauty, some kind of humanity, human understanding, that understands that things are impermanent. That nothing stays the same. That there is loss. (...) but it's not all ugly, it's not all black. Even in the midst of utter darkness there is this other element – of beauty, of symmetry, of the natural world. (Kabat-Zinn, «As Good as it Gets» klipp på 1 min. og 39 sek. på YouTube)

Å tillate at ting er slik som de er... Hva er dette? Likegyldighet? Fatalisme? Nei, jeg tror snarere det er det motsatte. Det er intens deltakelse. Det er ikke-flukt og tilstedeværelse; det er ikke-fornektelse og akseptering. Ved å kultivere en slik holdning overfor sykdom og lidelse, bygger man bro over dualismene som så ofte slår inn i møte med lidelse og nød: skillet mellom bønnesvar og ikke-svar, skillet mellom gudsnærvær og gudsforlatthet. Ved å omfavne øyeblikket, slik som det er, i stedet for å flykte fra det, kan det åpne seg nye dimensjoner – for den som våger å utforske det. Men viktig: I møte med sykdom og nød blir vi alle teoretikere, men noen definitivt mer enn andre. Bak Kabat-Zinns ord ligger det over 30 års erfaring med smertelindring.

Å LEVE I NÅET

Se, nå er den rette tid, nå er frelsens dag!
(2 Kor 6,2)

Vi har bare nået. Den som ikke er tilstede og lever sitt liv her og nå, lever i en forstand ikke. Det sies ofte at fortiden bare er aske fra et brent bål,

og at fremtiden kun er en tanke eller en forestilling. Innenfor et kristent trosunivers blir dette i overkant minimalistisk. I Det nye testamentet er det en sentral forestilling at fremtiden så å si bryter inn i nåtiden med Jesu og Gudsrikets komme, og at fremtidens håp allerede realiseres her og nå (Mark 1,15). Følgelig kan menigheten oppleve Gudsrikets gaver, englers tale og erfare Guds Ånd som en nåtidig realitet. Alt dette kaller den kristne til øyeblikket.

Prinsippene ved mindfulness er enkle. De tar egentlig kun minutter å lære, men et liv å mestre. Kabat-Zinn sier ofte: *It's simple, but it's not easy*. Gjennom mindfulness vil den som ikke har vært tilstede i sitt eget liv, fordi han eller hun har vært hengt opp i fortiden eller fremtiden, på flukt *fra* eller på reise *til*, plutselig kunne få oppleve å komme hjem igjen, til seg selv, og kjenne hvor frigjørende det kan være å «ta én ting av gangen», ett åndedrag og ett øyeblikk. Ved å kultivere en ikke-dømmende holdning til det som måtte møte oss i nået, vil mange av våre vante hierarkier svekkes, og det blir mindre interessant å rangere ett øyeblikk i forhold til et annet.

AVSLUTNING

Mindfulness springer ut fra buddhismen, og er et begrep fra hjertet av buddhistisk meditasjon. Dette kan

oppleves ubehagelig for mange kristne. Men om mindfulness er i konflikt med konkrete trostradisjoner eller ikke, avhenger nok når det kommer til stykket av om man går for en moderat variant eller en maksimumsvariant, og av konteksten mindfulness praktiseres i.

Mitt fokus i denne artikkelen har vært å gjøre bruk av mindfulness innenfor et relativt mainstream kristent trosunivers. Ingen tradisjon kan hevde monopol på oppmerksomhet, meditasjon, observasjon av pusten eller tilstedeværelse i øyeblikket. Likevel er nok sjansene relativt store for at mange av de som nå er eller blir en del av den stillferdige mindfulness-vekkelsen som brer rundt seg i Vesten, etter hvert vil ende opp i en sangha eller nærme seg mer alternative former for spiritualitet. De kommer neppe til kirken med mindre kirken viser seg stor nok til å romme en mer åpen form for spiritualitet enn det som møter de fleste kirkegjengere i dag. Som vi har sett, står ikke dette på ressurser. Det handler kort og godt om å bli *oppmerksom*. ■

Litteratur

- Rebekka Egeland. 2009. *Lev livet nå: Mindfulness i hverdagen*. Oslo: Pantagruel.
- Jon Kabat-Zinn. 1994. *Wherever You Go, There You Are: Mindfulness Meditation in Everyday Life*. Hyperion.
- Jon Kabat-Zinn. 2008. *Akkurat Nå: bevisst tilstedeværelse i hverdagen*. Oslo: Arneberg.

HOGNESTADS KONTEKSTUELLE TEOLOGI

Gyrid Gunnes
Studentprest, NTNU
gyrid.gunnes@ntnu.no

16. juni var en spesiell dag i Hamar Domkirke, både for menigheten og for Den norske kirke. Høymessen denne dagen markerte at Helge Hognestad nå er blitt pensjonist.

Helge Hognestad er et levende stykke kirkehistorie. Hans doktorgrad fra 1978 brukte for første gang sosiologisk metode på teologi og kirke. I de senere årene har han som prest arbeidet med møte mellom tradisjonell kristendom og (det noe vage og diffuse begrepet) nyreligiøsitet, ikke kun som dialogpartner, men også som aktør. Men etter mange samtaler med Helge og gjennom å ha lest bøkene hans, mener jeg det er interessant å spørre om det er sakssvarende å plassere Helges teologi inn i en annen diskurs enn nyreligiøsitetens, og kirkens møte med denne. Det følgende er et forsøk på å utforske dette.

Helge fortalte meg (og har skrevet om) hvordan han som ung teolog gjennomgikk en fundamental endring i mø-

tet med *Urban Theology Unit* i Sheffield, ledet av John Vincent: *John Vincent snakket om å skape teologi i lokalmiljøet, i byen. For ham betydde det den engelske industribyen med alle dens sosiale og politiske problemer. Instituttet skulle være et gatas «eksperimenteringsseminar» eller «gatas universitet som skulle utvikle teologi for byen». Folks hverdagserfaringer på den ene siden og kirkelig tradisjon, bibelfortellinger, på den andre skulle få møtes som i en smeltedigel. Der skulle den teologi skapes som en trengte for det moderne urbane livet. Jesus-historien ble forstått som et bilde på det som faktisk til en hver tid virker i det alminnelig, hverdagslige livet(...). Det viktigste skjer på grasrotplan. «Gud har inntatt plassen på bunnen av samfunnet», kunne det hete. Derfor må læren om Gud, teologien, vinnes gjennom engasjement i det sosiale livet. Erfaringen spiller dermed en viktig rolle i det teologiske arbeidet. Senere har jeg lært å se dette som en teologi nedenifra, i motsetning til den teologi som har utgangspunkt alene i gitte dogmer og forsøker å anvende dem på livet, en*

teologi ovenfra. (...)Teologien må skapes der hvor mennesker opplever tragedien, gleden, forvirringen, skuffelsen, nederlaget og triumfen. (Fra alter til våpenhus, Genesis 2000:20-21)

Det Hognestad her beskriver, er møtet med en teologi som bevisst reflekterer rundt sin egen kontekst som åsted for hvordan teologi blir skapt. Han beskriver en spesifikk metode for å skape teologi: en teologi som begynner i konteksten, nemlig kontekstuell teologi. Dette innebærer en endring fra et dogmatisk til et hermeneutisk lese- og refleksjonskriterium, hvor det overordnede spørsmålet blir: hva er et evangelion – et godt budskap som skaper glede, frigjøring, myndiggjøring – nettopp i denne konteksten? Black theology, frigjøringsteologi og feministteologi er eksempler på teologier som har vokst frem med utgangspunkt i en metode.

I lys av dette er det interessant å spørre om Hognestads prekener og bøker ikke primært handler om en interesse for det nyreligiøse *i seg selv*, men om hans teologi er resultatet av å skape teologi med utgangspunkt i konteksten. At denne teologien kalles nyreligiøsitet er ikke et uttrykk for at dette var utgangspunktet, men for at dette var resultatet av et bevisst metodisk valg som teolog i møte med en vanlig norsk virkelighet: Hognestads teologi er nettopp blitt til med utgangspunkt i utallige gruppesamtaler, samtaler med enkeltmennesker og brev fra mennesker med tema som kretser rundt spørsmål knyttet til

hellighet, Gud, Kristus, tro og liv. Hans teologi begynte i og med at mennesker fortalte om sine erfaringer og opplevelser knyttet til disse tema, ikke med å fortelle mennesker (gjennom liturgi eller preken) hva svaret på disse spørsmålene er. Et eksempel på en teologi som nettopp starter i en teologi «ovenfra» er en formulering fra åpningsbønnen i høymessen fra en av prøveliturgiene: «Mett oss med den fred som ditt nærvær bringer». Her blir gudstjenestedeltageren fortalt at Guds nærvær bringer fred. Men hva om Guds nærvær bringer frykt eller ærefrykt, eller mysterium, eller stillhet? Å låse erfaringen av Guds nærvær til «fred» i denne bønnen umyndiggjør mennesker i møte med deres egne erfaringer med Guds nærvær, og gjør bønn til en instruksjonsbok hvor gudstjenestedeltageren lærer opp en teologisk korrekt respons på en erfaring av Guds nærvær.

Å velge en kontekstuell metode for å skape teologi er ikke risikofritt. Det innebærer å kunne forholde seg til at erfaringene og opplevelsene ikke nødvendigvis fortolkes og språkliggjøres på en slik måte at de glir inn i kirkens akkumulerte systematisk-teologiske språk og liturgi. Hognestad har åpnet for at mennesker bruker andre typer språk (eksempelvis Jung) for å formidle hva som skjer i møtet mellom Guds fortelling og min fortelling.

Å forstå Hognestad som en prest som arbeider med *kontekstuell teologi på norsk* åpner opp nye teoretiske per-

spektiver på både den støtte og motstand han har møtt. For mens sørafrikansk kontekstuell teologi har en høy stjerne blant mange teologer i Norge, kan man neppe si det samme om nyreligiøsitet, blant annet slik den er møtt i Hognestads teologi. Hvorfor ikke? Er vi redd for å høre hva vår egen kontekst sier? Synes vi det er lettere å tenke kontekstuell om teologi når konteksten er geografisk og sosialt langt borte fra oss selv? En kontekstuell teologi utviklet langt borte fra vår egen umiddelbare kontekst er i stor grad risikofri – og utfordrer ikke vår (dvs. prestens) definisjons- og fortolkningsmakt. Men kan det tenkes at det er vi prester som ønsker å beholde lese- og definisjonsmakten, og som trues av tale om Gud og helligheten «nedenifra» – fra et myndig lekfolk som ikke lenger opplever liturgien og det systematisk-teologiske språket som livsfortolkende? Satt på spissen: Er folkekirkens prester redd for det folket som ikke bare ønsker å være mottakere av kirkens kasualtjenester, men som selv artikulere tro og tvil? Hva skjer når teologi utviklet kontekstuell ikke lenger er en kuriositet – et kapittel på slutten av boken – men gjør krav på å være *norm*?

Hognestads teologi er et eksempel på – i all stillhet og beskjedenhet – å skape kontekstuell teologi på norsk jord. Ikke bare har han vist hvordan dette faktisk kan gjøres: Hans teologi og reaksjonene på denne har gitt oss mulighet til å skue på *nært hold* flere av den kontekstu-

elle teologiens teoretiske utfordringer. Eksempler på slike utfordringer er om det finnes en grense for erfaringens normativitet, *hvilke* erfaringer og *hvilken* kontekst (dvs. maktperspektivet) som legges til grunn for den teologien som oppstår, og forholdet mellom det som oppleves som umiddelbar «erfaring» og de kategoriene som erfaringen fortolkes gjennom (dvs. hermeneutikk).

GRUPPESAMTALEN SOM METODE

Men det er ikke kun som kontekstuell teolog at Hognestads virksomhet er blitt underkommunisert. Etter å ha arbeidet tett på ham ble jeg oppmerksom på at han i tillegg til å utføre tradisjonelle oppgaver, fylte arbeidstiden sin med noe annet: Helge drev en gruppe som møttes én gang i måneden og samtalte om ulike tema. Samtalegruppe som metode er noe som har fulgt hans virke gjennom hele hans profesjonelle liv: på avslutningsgudstjenesten kom det mennesker fra de gruppene han drev på Høvik tidlig på 80-tallet.¹ I tillegg arrangerer han hver vår et ukelangt seminar på Hamar hvor mennesker samles for å samtale om religiøse og eksistensielle spørsmål.

Samtalen, enten den er knyttet til kasualia eller sjelesorg, har en lang tradisjon i presters yrkeshverdag. Men likevel er det grunn til å spørre om Helge også på dette området peker på en blindsoner i kirkelig praksis. Det er derfor interessant å spørre om og på hvilken måte samtalegruppen synlig-

gjør andre problemstillinger enn den tradisjonelle kasualia- og sjelesorgsam-talen, og om denne formen for samtale er og har vært en blindsoner i den kir-kelige samtale-diskursen. I mine øyne representerer samtalegrupper noe an-net og nytt av følgende grunner: sam-menlignet med kasualia-samtalen er samtalegrupper ikke sentrert rundt en av deltagerens akutte behov (fødsel, død, bryllup). Deltagerne i en samtale-gruppe har valgt å være der frivillig. De er midt i sine vanlige liv. Prestens monopol er brutt: presten er én av del-tagerene. Hva som helst kan bli sagt eller motsagt. Ingen eier spørsmålene eller svarene. Hvis gruppen møtes over lang tid, kan standpunktene være i be-vegelse, endres og utfordres av alle del-tagerne. Målet med samtalen er ikke å skulle munne ut i statisk rite, en rite som blir gjennomført uavhengig av samtalsinnhold eller om deltagerne opplever denne som livsfortolkende el-ler ikke: I samtalegruppen er deltagerne selv aktive i å utforme det som skapes av mening i rommet.

Samtalegruppens mål er rett og slett samtalen i seg selv, og gjennom dette i fellesskap skape noe som er livsfor-tolkende. Dette er en aktivitet som vi, ideelt sett, har like forutsetninger for å delta i.² I forhold til sjelesorgsamtalen er en samtalegruppe annerledes fordi deltagerne ikke har et problem eller en livskrise de vil samtale med *presten* om: man er flere som snakker sammen. Flere livserfaringer og stemmer blir hørt. Det

gjør at den maktmessige asymmetrien mellom prest og lek er, formelt sett, mindre statisk.³ At man møtes i gruppe regulerer hvor private (og derfor hvor sårbare) de ulike deltagerne blir. Man møtes for å samtale om et tema, ikke sitt eget liv, og det er alltid flere øyne som ser for å vurdere hva som skjer.

Samtalegrupper krever av meg som prest at jeg er nødt til å bruke arbeidstid og krefter i samtaler med mennesker som ikke er i noen spesiell krise eller ikke har et behov for kirkelige hand-linger. Jeg må også være villig til å lytte og forholde meg tydelig til andres me-ninger som jeg kan være svært uenig i, men jeg kan også være tydelig på egne meninger. Dette gjør at denne samtale-formen kan ses på som en måte å prak-tisere demokratiet som livsanskuelse og praksis: her møtes myndige mennesker i fellesskap for å samtale om noe som er viktig for dem. Ingen alene besitter svaret: det må søkes i fellesskap.

Kirkelige samtaler defineres ofte som diakoni, men hvis man legger et ønske om å bedrive kontekstuell teologi til grunn, utfordres teologien på hvilken kategori samtalen sorterer under. Hvis teologien skal bli til i møte mellom tra-disjon og kontekst må dette møtet fak-tisk skje. Hvor ellers kan dette skje enn nettopp i samtalen generelt og i samtalegruppen spesielt? I dette perspektivet blir ikke samtalen diakoni, men heller en hendelse som artikulere teologi, nemlig forkynnelse. Dette innebærer en alternativ tenkning om hva forkyn-

nelse er: ikke enveiskommunikasjon mellom presten og menighet, men en samtale mellom myndige mennesker som i fellesskap forsøker å skape mening. I denne samtalen har noen fagkunnskap om teologi (og er til stede i kraft av sin profesjon), mens andre har fagkunnskap om andre ting, men hvor alle eksistensielt sett er en del av den samme søkningen etter mening og sammenheng.⁴ Dette er en måte å tenke om forkynnelse som en praksis som *rent konkret* er hermeneutisk: forkynnelse er ikke at kun prestens preken *i tekstens form* samtaler med ulike stemmer (Bibelen, sin egen, nyhetsbilde, faglitteratur), men at denne samtalen rent faktisk foregår mellom mennesker, og hvor det som blir samtalen om ikke nødvendigvis er bibeltekster. Å forstå en samtalegruppe som forkynnelse betyr å destabilisere forestillingen om at sannhet, mening og livsfortolkning kan fremskaffes gjennom enveiskommunikasjon (preken) eller ferdig definerte tekster (liturgi, samler), og åpner opp for en mer dynamisk forståelse av hva forkynnelse er.

AVSLUTNING

Hognestad har vært en viktig person for Den norske kirke. Viktig, først og fremst for de menneskene han har betydd mye for, både dem han har møtt ansikt til ansikt og de som har lest bøkene hans eller hørt hans utallige foredrag, men han har også vært viktig

fordi han gjennom sin praksis har skapt et rom for refleksjon og kritikk rundt sentrale utfordringer ved å være kirke i senmoderniteten. Å anvende maktkritisk sosiologi og legge samtalen mellom mennesker til grunn for hvordan teologi skal skapes, kan ses på som to utslag av den samme underliggende visjon: å skape en kirke som er mindre skråsikker, mer lyttende, åpnere og hvor sannhet er noe man må søke og samtale seg frem til. Dette har Hognestad praktisert og han har derfor blitt et symbol for en slik kirke. Takk, Helge! ■

Noter:

1. Disse møttes hver 3. uke.
2. Dette vil selvsagt ikke alltid være slik i praksis. Alder, kjønn, utdannelsenivå, grad av norskkunnskaper kan være strukturelle hindringer for at alle kan delta på lik linje.
3. Vektleggingen av gjensidighet og mindre maktmessig asymmetri i denne formen for samtale er ikke et forsøk på å diskreditere den type samtale hvor makt er eksplisitt asymmetrisk. Hans Stifoss-Hanssen peker på at det ikke trenger å være noen motsetning mellom likeverd og maktmessig asymmetri: det sårbare og utsatte menneskets likeverd blir ivaretatt nettopp ved å fastholde relasjonen som maktmessige asymmetrisk, med alle de krav til profesjonalitet som dette krever av presten (Stifoss-Hanssen 2009:172).
4. Denne beskrivelsen kan ses som en parallell til Ujamaa-senterets kontekstuelle bibellesning.

Litteratur:

Stifoss-Hanssen, Hans : *Når verden raser sammen – diakoniens identitet, ritualer som diakoni og diakoniens yrkesrolle i Johannessen, Jordheim og Korslien* (red): "Diakon – en kritisk lesebok". Tapir. 2009.

PRINSESSENS ENGLER

Notto Thelle: *Prinsessens engler; Invitasjon til en samtale om alternativ spiritualitet.* (Pax Forlag 2010).

Anders Martinsen
Stipendiat, TF
andermar@teologi.uio.no

«Skap mirakler i ditt eget liv med englene og din egen kraft» (<http://www.astarte-education.com/>).

«De sviktet Herren og dyrket Ba'al og Astarte-bildene» (Dom 2:13).

1

På Astarte Educations enkle og svevende hjemmeside kan vi lese at Astarte er universets mor og jordens livgiver; hun regjerte over himmelens lysånder og var dronning over stjernene. Denne gudinnen har gitt navn og inspirasjon til prinsesse Märtha Louise og Elisabeth Samøys såkalte engleskole. I Det gamle testamentet leser vi stort sett at Astarte forbindes med frafall, og hun benevnes som avskyelig. Det gir en pussig parallell til den nåtidige diskusjonen omkring prinsesse Märtha Louise og hennes nyåndelige overbevisning; Astarte har ført til rojalte frafall i tidligere tider (Salomo, 1. kong 11:5).

Da engleskolen først ble lansert ble det en mediebegivenhet. Skolen ble kritisert, dels latterliggjort, av professorer som for eksempel Trond Nordby: «det er vrøvl»; representanter fra misjons-

organisasjoner som Espen Ottosen: «dette svekker Den norske kirke»; til verbale sluggere som Trygve Hegnar: svindel og brudd på markedsføringsloven. Dette var 2007. Tidligere i år fikk debatten om prinsesse Märthas nyåndelige aktiviteter et oppbluss fordi prinsessen angivelig hadde sagt at man kan oppnå kontakt med døde. Dette mobiliserte kirkelige autoriteter og teologiske betydeligheter. Noen biskoper advarte mot å lefle med livets og dødens porøse grenser: vi vet ikke hvilke krefter vi har å gjøre med. Dekanen på Det teologiske fakultet tok et oppgjør med Astartes yppersteprestinne som den beste Josjia (2 Kong 23:12-14), og holdt fast at grensen mellom liv og død er definitiv.

Kort sagt, den tidligere hestepriensessens aktiviteter vekker heftig debatt. Men det er ikke bare gjennom sensasjonelle og tabloide oppslag den nyåndelige spiritualiteten har gjort seg gjeldende. Snåsamannen er folkekirkehelgen og på Sel i Nord-Gudbrandsdalen tilkalles prosten for å roe ned en hvileløs sjel i barnehagen. Nyåndeligheten har sivet inn i offentligheten. Denne spiritualiteten må Kirken forholde seg til, ikke bare som et lærespørsmål, men som

et uttrykk for tro. I så måte er Notto Thelles bok både et viktig (og edruelig) bidrag til debatten om nyåndelighet, og hvordan man forholder seg til tilhengerne av alternativ spiritualitet.

2

Hovedtittelen på Thelles bok er misvisende. Dette medgir forfatteren selv. Det er undertittelen som angir bokens tema: Invitasjon til en samtale om alternativ spiritualitet. Vi får en dialogisk kritikk av alternativ spiritualitet. Boka er delt opp i åtte essayistiske kapitler: det starter med prinsesse Märtha og den nyåndelige engleindustrien, deretter får vi en tematisk og kronologisk introduksjon til alternative strømninger i vesten, og til sist en mer tematisk refleksjon i bokens tre siste kapitler. Oppbygningen i boken er pedagogisk, noe som gjelder hele teksten. Den er lett å lese, språket er presist og for dem som ikke har mye innsikt om temaene er det mye å hente. Spesielt har jeg sans for plasseringen av new age, nyåndelighet, alternative bevegelser i en historisk kontekst.

3

Thelles andre grep med boken er å føre en dialog mellom de forskjellige delene av det religiøse Norge som har blitt mer differensiert og uoversiktlig. Det historiske risset i boken gir Thelle en bakgrunn for å reflektere over brytningene mellom Den norske kirke og alternativ bevegelsene. Langt på vei hevder han at kirken har vært for lukket og

kald overfor disse strømningene slik at kirken har støtt søkende mennesker fra seg; de som ikke har funnet seg til rette med fetisjen for Ordet i luthersk kristendom, den livsfornektende spiritualiteten i norsk pietisme eller den objektive forsoningslærens pessimistiske antropologi om synd, skyld og straff. Thelle er bevisst på sin maktposisjon som professor i teologi. Han unngår modeller, synteser og forklaringer om menneskers ektefølte erfaringer med motstand fra majoriteten og opplevelse av å finne mening andre steder enn i kirken. Thelle åpner heller for en dialog som må tillate kritisk refleksjon hvis den skal være oppriktig.

4

Hva er så kjernepunktene i Thelles kritikk? Thelle kritiserer ikke alternativbevegelsen for å være et alternativ til norsk kristendom som sådan, men snarere rettes kritikken mot elementer i alternativbevegelsen som handler om kommersialiseringen av nyåndeligheten og den påfølgende dreiningen mot selvutviklingspsykologi, individualisering og en glorete, dog markedsvennlig estetikk. Slik ble Vestens alternative bevegelser, som startet som en motkultur, konsumert av en temmelig enkel kapitalistisk ideologi. En kort befarung i bokhandlernes seksjon om spiritualitet bekrefter dette inntrykket. Etter mitt skjønn består mainstream nyåndelighet av typen *Hemmeligheten*. Det meste er billig psykologi, litterære klisjeer og

et estetisk uttrykk som har degradert spiritualitet til et markedsprodukt. Slik sett deler jeg Thelles synspunkter; hans utfordringer til alternativbevegelsen er skarpe, viktige og relevante fordi vi stadig blir presentert for alternativt tankegods, men sjelden i den formen Thelle leverer.

5

Som nevnt handler boken i liten grad om Märthas engler, og fra mitt synspunkt er det kanskje den minst interessante biten ved alternativ spiritualitet. Likeså er ikke selvutviklingsspiritualiteten særlig interessant. Den bør absolutt kritiseres, men jeg tror at Thelle gjør rett i å behandle alternativ spiritualitet som noe ekte og autentisk for dens tilhengere. Det er på det punktet hvor man får de mest spennende bryningene med tradisjonell norsk kristendom og alternativ spiritualitet. Og det er der Thelles viktigste innvending mot spiritualitet blir betydningsfull; hvordan forholder den seg til det vonde og vanskelige i livet når «oppskriftene» på selvutvikling ikke slår til? Hva er baksidene med et menneskesyn som fokuserer på egen lykke?

6

Bokens styrke er at den er lett å lese, informativ og oversiktelig. Den kan leses av forskjellige grupper. Problemet med boken er at dens styrker også er dens svakheter. Hvis man ønsker fordypning, en skarpere debatt, et mer kritisk blikk,

vil ikke bokens innhold etterkomme disse ønskene. Også den som har skaffet seg boken utelukkende på bakgrunn av dens tittel vil muligens bli skuffet. De som blir interessert i engleindustrien Thelle beskriver i bokens første kapittel, kan finne at Herman Hesse og framveksten av motkulturer i vestlige samfunn ikke har den samme appellen.

Jeg må innrømme at jeg ble noe matt av å lese *Prinsessens engler*. Det skyldes ikke boken selv. Den står som en velskrevet introduksjon til villniset av alternativ litteratur. Det er alle beskrivelsene av energier, ånder, krefter, vesener og gud vet hva, som gjør meg matt. Jeg er ingen tilhenger av moderne nyåndelighet, og for min del bekreftet lesningen av boken min skepsis. Andre som tiltrekkes av alternative fiksjoner kan også ha glede av boken. Den har en åpen holdning og en tilnærming med sunn skepsis.

7

Til sist, som en sløyfe til prinsesse Märtha Louises engler, kan vi merke oss at det er ikke så mye ekstra med engleskolen. Faktisk er det uklart om det i det hele tatt er engler. Når Elisabeth Samøy og prinsesse Märtha Louise blir konkrete (forutsetter en vid forstand av ordet) snakker de mer om en kraft, nærvær, kontakt med indre selv enn engler slik de fleste forstår dem. Altså, plukker vi fjærene av englene står vi tilbake med en enkel psykologi for selvutvikling. Da vil jeg heller anbefale *Best når det gjel-*

der av nylig avdøde Willi Railo. Den fås på nettet for under hundrelappen og er en effektiv bok mot prestasjonsangst og dårlig selvbilde. Grunnidéen, at ditt mentale selvbilde påvirker prestasjonene dine, er ikke radikalt annerledes fra selvutviklingslitteraturen. Men det Railo presenterer på en enkel måte som mentale øvelser og innsikt i hvordan man reagerer før man skal presentere, blir blåst opp i esoteriske skyer av alter-

nativ litteraturen. Sannheten er at mental trening kan øke prestasjonene dine, men det erstatter ikke treningen; du kan ikke tenke deg god i fotball. Det minner om Thelles påstander om at man ikke kan tenke vekk det vonde i verden; man må leve i verden med alt det innebærer, men det finnes fortellinger som gjør at våre grunnvilkår blir mer forståelige og meningsfulle. De kan man godt være åpen for. ■

ÅRSKAVALKADE OG NYTTÅRSFORSETT

Nyttårsaften:

Prekentekest: * Jer 29,11 Lesetekster: I Joh 1,5-7; Luk 13,6-9

Gaute Brækken

Generalsekr. i Norges kristelige studentforbund
gaute@forbundet.no

PRELUDIUM

Godt nytt år og takk for det gamle, sier vi gjerne til hverandre på årets siste dag. På nyttårsaften er det naturlig at man både ser tilbake på året 2010, og ser frem mot det som skal komme i 2011. Årskavalkadene har fylt fjernsynsskjermen, regnskapet skal avsluttes, dagene blir lysere og vi har fått en ny avtalebok med tomme sider. Klisjeene og dikotomiene kan lett sette sitt preg på gudstjenesten denne dagen, og det kan være særlig fristende hvis man holder kveldsgudstjeneste. Dag eller natt, lys eller mørke, godt eller vondt, rett eller galt, glede eller sorg, liv eller død. Ureflektert bruk av kontrastene i disse motsetningsparene kan lett føre til at man snakker unyansert om livet, for livene våre inneholder jo alt dette på en gang.

TEKSTENE

Prekentekesten fra Jeremia er kort: «For jeg vet hvilke tanker jeg har med dere, sier Herren, fredstanker og ikke ulykestanker. Jeg vil gi dere fremtid og

håp.» Det er en av dagens tilleggstekster som er valgt til prekentekest. Dette er et vers som mange vil kjenne til, og som har blitt mye brukt til trøst og oppmuntning. Sånn sett passer det godt å bruke dette verset på nyttårsaften. Teksten som verset er hentet fra, er formet som et profetisk brev til Israelsfolket i eksil i Babylon. Den fremtiden og det håpet som er omtalt her, er konkret knyttet til et løfte om å få komme tilbake til det lovede landet, og er altså ikke formulert som et løfte fra Gud til alle mennesker til alle tider.

Når verset likevel kan brukes på den måten, er det fordi flere tekster i Bibelen underbygger bildet av Gud som vil gi oss fremtid og håp. Dette håpet er knyttet både til livet her på jorden og til det evige livet. Utsagnet i seg selv forutsetter at tilhørerne har en forestilling om en Gud som ikke vil dem vel, som sender ulykker over dem. Dette er forståelig med tanke på den erfaring de sitter med. Verset gir ingen forklaring på hvor ulykkene har kommet fra, det bare fastholder at Guds plan er å skape fred til slutt. For oss i dag er det naturlig også å knytte dette verset til håp utover dette livet, til oppstandelse og evig liv.

Leseteksten fra 1. Johannesbrev bruker mørke som et bilde for å snakke om synd og at Kristi blod renses oss fra synd. Vi må renses fra synd for å kunne ha fellesskap med Gud og med hverandre, og det å vandre i lyset brukes som et bilde på dette. Gud fremstilles som bare lys og helt uten mørke. I den grad det er hensiktsmessig å trekke inn denne teksten i prekenen, kan man for eksempel bruke dette for å underbygge at Gud er god og at han ønsker det beste for oss.

Den siste leseteksten er liknelsen om fikentreet som ikke bar frukt. Liknelsen kan leses som at Gud er kravstor og gir oss en siste sjanse til å vende om, en slags tidsbegrenset barmhjertighet. I forhold til prekenen for dagen kan det være mer hensiktsmessig å legge vekt på at Gud hele tiden gir oss nye sjanser. Gartneren i liknelsen kan brukes som et bilde på en nådig og barmhjertig Gud.

ETTERTANKE

Et nytt år står foran oss, og det er naturlig for mange av oss å kikke litt tilbake på det som har hendt siden forrige årsskifte. Hva har vært spesielt for dette året, er det noen viktige begivenheter du husker? Synes du det har vært mest et godt år eller et av det mer vondere slaget? Har du gjort noe som du nå skulle ønske var ugjort? Har året gått fort eller sakte? Hvordan så du for deg for ett år siden at dette året ville bli? For de fleste av oss har livet flest hverdager, helt alminnelige dager som vi ikke hus-

ker spesielt godt, fordi det ikke hendte noe særlig. Så får vi ulike doser av glede og sorger spredt utover, noen får mer og noen får mindre. Noen ganger kan fordelingen virke nokså urettferdig. Heller ikke i kirken finnes det noen god forklaring på hvorfor det er slik. Likevel insisterer vi på at Gud er god og at han vil gi oss fremtid og håp, slik det står i dagens prekentekest. Jeg vil ta utgangspunkt i to av bønnene i Fader Vår for å snakke litt mer om dette: La riket ditt komme – og – la viljen din skje på jorden.

Hva er det som menes med riket ditt? Vi snakker om Guds rike, Guds land på en måte. Når vi sier at Gud er god, og han styrer et eget land, så må jo det også bety at dette såkalte riket er et godt sted å være. Hvor er så dette riket? Det er det ikke så lett å svare på, for vi kan ikke se det. Men av og til kan vi merke at det er her. I livet kan vi oppleve noen gylne øyeblikk. Et godt møte med en gammel venn. Et nyfødt barn. Musikk som berører oss. Å oppleve trøst i sorgen. Å få lov til å gi noen en klem. Dette er bare noen få eksempler. Har du opplevd noen slike gylne øyeblikk i løpet av det siste året? Øyeblikk som du kan tenke at du kanskje fikk et lite glimt av noe som kan være Guds rike?

Vi vet at det finnes enormt mye lidelse i verden hver eneste dag, og vi vet også at Gud ikke griper inn for å stoppe det. Men vi tror at Gud er nær hos alle mennesker, og kanskje spesielt nær hos de som lider. Dessverre er det ikke så

lett å merke Guds nærvær. Heldigvis er ikke Guds rike bare Gud sitt rike, det er også vårt rike, der vi blir invitert inn til å være med. Noen ganger får vi lov til å bidra litt til at noen kan få merke at Guds rike er her, akkurat her, akkurat nå. Kanskje også uten at vi merker det selv eller uten at vi tenker over at vi har gjort noe spesielt. Guds rike er i det små, men også i det store. Vi kan få lov til å håpe at jorden stadig kan bli et bedre sted for alle, på tross av all lidelse og nød vi ser. Selv om det kan være fristende å gi opp og se pessimistisk på jordens fremtid, velger vi likevel å be bønnen: La riket ditt komme. Og når vi ikke orker å ta ansvaret for alle de vanskelige avgjørelsene selv, kan det oppleves ganske så befriende å få lov til å be bønnen: La viljen din skje på jorden. Vi kan ikke forstå Guds vilje, men vi kan stole på at Gud tross alt vil det som er godt.

TANKER OM DET NYE ÅRET

Ved starten av et nytt år er det mange som lager seg nyttårsforsetter. Mitt inntrykk er at dette som regel handler om ting som man egentlig ikke har lyst til, men som man tenker at man burde gjøre. Men nyttårsforsetter kan også handle om drømmer og planer for det kommende året, ting som gir fremtidshåp. Hvilke forventninger har du til året som kommer? Hva frykter du? Kan du tro at Guds tanker for oss er fredstanker?

Når vi nå i dag står ved avslutningen

av et år og ved inngangen til et nytt og ubeskrevet, vil jeg sammenlikne det med at Gud vil gi oss en ny start. Det er det vi har feiret nå i julen, at Gud sendte sin Sønn til jorden for å frelse verden. Når vi ber om det, kan Gud hjelpe oss til å legge av noe av det som er vondt og vanskelig og gi oss en ny start med blanke ark. Gud inviterer oss på nytt og på nytt til å velge det gode. Det kan være med på å gi oss håp og mot i hverdagen. Og en gang skal Gud skape en ny himmel og en ny jord der vi skal få oppleve Guds rike fullt og helt, som et sted hvor det bare er godt å være.

POSTLUDIUM

Nyttårsfeiringen er for mange et punktum på julefeiring og ferie. En feiring som kan ha vært fylt med savnet av dem som manglet, takknemlighet for nye venner og familiemedlemmer, stress, utrygghet, skuffelser, ensomhet, men også av høytid, glede over å ha fått noe som man har ønsket seg og endelig litt alenetid til ettertanke. Nå kan man begynne å se frem til hverdagene igjen med jobb og skole, eller i det minste noen kjente aktiviteter med kjente mennesker. Kanskje har man jobbet mesteparten av jule- og nyttårshelgen i år igjen eller man skal til å gå i gang med noe helt nytt. Noen skulle ønske at ferien kunne vare enda litt til, kanskje fordi det er noe man gruer seg til. Andre igjen håper mest på at det snart skal bli skikkelig skiføre.

Takk for at du har tjent Herren i det

gamle året så glimt av Guds rike på jord har blitt virkelig, enten du har gjort det med glede eller av pliktfølelse. Gå i fred, med Guds nåde og kjærlighet i det nye året 2011!

Salmeforslag:

NoS 85 *Gamleåret seig i hav*

NoS 259 *Herre, når din time kommer*

NoS 268 *Herre Gud, ditt dyre navn og ære*

NoS 733 *Noen må våke i verdens natt*

NoS 761 *Eit år me ser no atter renna*

S97 123 *Stjernene lyser fremdeles i mørket* ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

BLANKE ARK OG FARGESTIFTER

Nyttårsdag:

Prekentekest: Luk 2,21 Lesetekster: Jes 43,1-3a; Apg 4,8-12

Hilde Fylling

Vikarprest i Bodin kirke, Sør-Hålogaland

Hilde.Fylling@kirken.bodo.no

DAGEN

Først noen spørsmål til dagen: Hvilken kirkedag er nyttårsdag? Hvor er tilhørerne denne dagen? Hvilke behov kan vi ane hos dem som kommer til gudstjeneste? *Nyttårsaften* er kvelden for ettertanke og tilbakeblikk. Hva skjedde dette året? Hva har jeg opplevd i mitt liv? Hva har skjedd i familien, i min nære verden? Hva har skjedd i den store verden?

Vi blir delvis hjulpet til dette tilbakeblikket med årskavalkader på TV: Nyhetskavalkader og sportskavalkader. Men kanskje den personlige og private kavalkaden er den viktigste: Hvordan

har dette året vært? Hva har jeg opplevd av sorg? Hva har jeg opplevd av glede? Hvor står jeg nå?

Etter en julefeiring som har bekreftet fellesskapet i familie og parforhold eller bekreftet ensomhet og savn, kan nyttårsaften bli kvelden for refleksjon omkring tiden som går og glede/uro/bekymring for det som ligger foran. *Nyttårsaften* legges fortida bak for å møte framtida.

Så kommer *nyttårsdag*. Da har framtida akkurat begynt. Når vi våkner om morgenen *nyttårsdag*, er året i gang, nytt og uberørt, med blanke ark og fargestifter liggende klare.

Noen steder er det tradisjon med felles *nyttårsdagsgudstjeneste* for byen, for nabosokn, for prostiet.

Fellesgudstjenester er ofte begrunnet i at vi må rasjonalisere kreftene etter en travel desember, men likevel: Fellesgudstjenester på nyttårsdag er flott! Vi møter framtida samlet! Når vi tar det nye året i bruk, plukker opp de blanke arkene og fargene, så gjør vi det sammen. Å være menneske kan være ensomt, men å være kirke er et felles prosjekt. Å være døpt er å høre til i noe som er større enn meg. Det trenger vi å kjenne på dager når tankene er store og jeg selv er liten.

PREKENTEKSTEN

Teksten består av ett enkelt vers, plassert i forlengelsen av julens fortelling om reisen til Betlehem, fødselen, englesangen og gjeterens besøk hos den lille familien. Så følger fortellingen om da Jesus ble båret fram i tempelet, og ble hilst av Simeon og Anna.

Loven fastslo at guttebarn skulle omskjæres på den 8. dagen. Omskjærelsen besto av at forhuden ble fjernet ved en operasjon, oftest foretatt av faren, og barnet ble gitt navn. Ved omskjærelsen ble barnet innlemmet i Abrahams slekt som Gud hadde inngått pakten med. (jf.1.Mos.17.9-14)

I vår tekst er ikke omskjærelsen hovedtema. Den er en selvfølge for alle jødiske guttebarn. Hovedsaken er navnesettingen. Jesus fikk det navnet engelen hadde sagt til Maria (Luk.1.31). Vanligvis ble en gutt kalt opp etter bestefar eller far, og det var faren som hadde det avgjørende ord i den forbin-

delse. Da Elisabeth i kap. 1 kunngjorde Johannes sitt navn, ville ikke folk tro det før Sakarja bekreftet det. I fortellingen om Jesus sin navnesetting, avdekkes ikke tilsvarende innvendinger. Maria og Josef følger lojalt opp det som engelen hadde sagt, slik de har fulgt opp det ansvaret de har fått for å være nærmeste omsorgspersoner når Gud selv blir et menneskebarn. De gjør det som ansvarlige foreldre gjør i sin tradisjon: Følger opp loven med omskjæring og frambæring for Herren i tempelet. Til prekenarbeidet vil jeg peke på noen aktuelle tankelinjer:

SI MEG HVA DU HETER, OG JEG VIL SI DEG HVEM DU ER

Denne freidige omskrivningen av ordtaket vil si at navnet har betydning for hvem man er og hvem man blir. Noen foreldre gir ikke barnet navn før de ser det. Når de ser den lille kroppen og det lille ansiktet, vet de: «Dette er en Gustav». «Dette er ei Magnhild». Andre har gitt barnet navn lenge før fødselen og brukt navnet til å bli kjent med det. Vi bærer vårt navn, men gjennom livet kan det like gjerne bli slik at navnet bærer oss. Navnet er vesentlig i utviklingen av identitet og selvforståelse. Ved navnet blir vi gjenkjent og stilt forventninger til.

Navnet kan få betydning for et menneske som inspirasjon eller som forbilde, som noe som gir stolthet. Det kan dreie seg om bibelske navn som Maria, Daniel, Peter eller Noah. Eller det

kan være kongelige navn som Harald, Viktoria, Håkon og Margrethe. Det kan gjelde kunstnernavn som Elvis eller Wolfgang. I noen familier følges regler for oppkalling slik at navnet blir symbolet for tradisjonen som bæres videre, for slekta og for de verdene familien står for.

Jesus fikk et navn som skulle virkeliggjøre en visjon. Jesus er den greske formen av Jesua, (i GT Josva) som betyr: Herren frelser. Det var som engelen sa til Josef (Matt.1.21): «Hun skal føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.» Med navnet fulgte et oppdrag, men Jesus var også et relativt vanlig navn i samtiden, og det er verdt å legge merke til. Dette barnet, som var så spesielt med et så spesielt oppdrag, skulle bære et vanlig navn! Han skulle få et navn som andre barn fikk. Den detaljen understreker inkarnasjonsunderet: Gud blir menneske og gis et vanlig navn, et navn som kan uttales med vanlig stemme, uten en tittel som man må kremte litt ekstra for å våge å ta i sin munn. Slik ble det et brudd med den jødiske tradisjonen, hvor det å uttale Herrens navn (JHVH) var for stort for et vanlig menneske, og derfor ble lest som Adonai.

Med Jesu fødsel er Gud ikke bare kommet nær oss på jorden, men blitt en av oss, med foreldre og et helt vanlig navn. Men i motsetning til andre barn som bærer navn med litt stor betydning, så vil Jesus oppfylle sitt navns vi-

sjon og bli en frelser for hele folket.

FORTIDA ER TIL STEDE I NÅET OG I FRAMTIDA

Selv om nyttårsdag understreker at framtida ligger åpen, med blanke ark og fargestifter, så bærer vi alle med oss fortida. Fortida er alltid til stede i nået, som erfaring, historie, referanse, som vår måte å forholde oss til hverandre på eller som grunnlag for forventning eller gru. Og vi understreker selv vår tilknytning til historien ved å finne begrunnelser eller sammenhenger i fortida for det som skjer i nået. Det kan handle om å rettferdiggjøre egne valg ved å peke på oppvekst eller positivt å begrunne handlinger i erfaring eller opplevelser.

Jesus sin fødsel startet noe nytt, men bygget likevel på fortida og knyttet til fortida. Profetenes messiasløfter hadde skapt forventninger i folket om hvem han skulle være, og englenes ord til Maria og til Josef hadde skapt forventninger hos dem. De tok med løftene om hans fødsel og hvem han skulle være, inn i den nye tid. De gav ham det navnet som engelen hadde sagt til dem, og som de sikkert hadde snakket om mange kvelder i den lange ventetiden. Og Jesus understreket sin plass i historien hver gang han selv henviste til det profetene hadde skrevet, eller lot sine egne ord og handlinger bli oppfyllelse av profetier.

Det kan gi et perspektiv på våre liv. Slik Jesus med sitt liv, død og oppstandelse, binder sammen fortid, nåtid og

framtid, er han også til stede i vår fortid, nåtid og framtid. Ingen dager vi har levd, har han vært fraværende. Og ingen av de dagene vi skal møte, må vi møte alene. Om nyttårsskiftet skulle føre tankene enda videre, på tid som fenomen, tiden som går, som ikke er uendelig, så gjelder løftet om at han er med oss hele veien. Det gjelder faktisk ut over tidens grense og helt til verdens ende.

VI BÆRER TEGNET PÅ TILHØRIGHET PÅ VÅR KROPP

Omskjærelse er ikke hovedsaken i dagens tekst, og det er gode grunner for å dempe temaet denne dagen. På den ene siden er den selvfølgelig i jødisk tradisjon som ritualet for innlemmelse i det større fellesskapet og i Guds folk. På den annen side kommer vi ikke unna at omskjærelse i vår tids begrepsbruk nesten utelukkende handler om jenter, om kjønnslemlestelse og om religiøse ritualer som krenker og ødelegger. Menighetens assosiasjoner kan derfor like godt gå i retning av obligatorisk underlivsundersøkelse av jenter i barnehagealder som i retning av feiring av barnets inntreden i det store fellesskapet. Men de facto innebærer omskjærelsen at man på sin egen kropp bærer tegnet på tilhørighet: Tilhørighet til en

pakt, til et trosfellesskap.

Vi ble korstegnet ved dåpen. Det korset bærer vi hele livet som et tegn på vår tilhørighet til den treenige Gud. Som omskjærelsens tegn i en bluferdig kultur ikke er synlig for andre enn den man er intim med, er ofte ikke tilhørigheten til Kristus heller det i vår religiøst bluferdige kultur. «Det hender folk spør om jeg er frelst, men sånt no diskuterer ikke jeg med hvem som helst» som Ole Paus synger.

Jesus sin omskjærelse viser at også han ble født under loven, og 33 år senere ble han dømt under den samme loven. Det ble ikke gjort noen unntak for Guds sønn, men i sin gjerning utfordret han loven, gikk utenom og utenfor grensene, og han flyttet grensene. Jesus sitt liv kjennetegnes av en grensesprengende demonstrasjon av hva «Herren frelser» kan bety for mennesker: for sårede og redde mennesker, for mennesker som er blitt satt eller har satt seg selv utenfor, for dem som lever med andres dom over seg og sitt liv og for dem som er seg selv nok og derfor vokter grensene rundt seg. Evangeliet er at grensestolpene har falt. Med det er fellesskap gjenopprettet: mellom oss, og mellom oss og Gud. ■

Å SE INN I DET UKJENTE

Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest: : Matt 2,1-12 Lesetekster: Jes 60,1-6; Ef 3,1-6

Gaute Granlund
Cand.theol.
gautegra@student.uio.no

2.januar 2010 er over. Nyttårskonserten fra Wien er ferdig, og siste hopper har forlengst sklidd utfor unnarennet i Garmisch-Partenkirchen. Jeg kjenner alltid på en stor melankoli i møte med denne tiden, da året er ferskt og nyfødt. Så mange ukjente dager ligger foran meg. Potensielt fylt med muligheter, men også med utfordringer. Og dette nyåret har jeg trådt inn i en ny livsfase: Fra sorgløs student til arbeidsledig teolog. I mange år nå har jeg gjort meg avhengig av lånekassepengenes faste inntog hver måned på min konto. Det teologiske fakultet på universitetet har vært mitt hjem, og på TF har jeg blitt voksen. Men nå er jeg kastet ut i den store ukjente framtiden. Det er under disse forutsetningene jeg møter teksten fra Matteus.

Teksten fra Matteus er en tekst om en reise. Bakgrunnen for vismennenes reise var en tolkning av stjernehimelen, og deretter leting etter jødernes konge, som de ville hylle med sine gaver og sitt nærvær. I troen på at jødernes konge ville bli født i kong Herodes slott,

dro vismennene først dit, men etter litt konferering med noen skriftlærde ble kursen satt mot Betlehem, hvor de fant ham de søkte: I form av et lite barn i en stall og hans mor, Maria.

Som alle bibeltekster, rommer også denne teksten en haug med mulige innfallsvinkler. Dagen kalles Kristi åpenbaringsdag, og gir muligheter for å reflektere rundt temaer som søken, det å vandre i ukjent landskap, muligheter i møte med det ukjente osv. Dette er en tekst som ville passet perfekt for tekstsamtale i en gruppe, i forkant av prekenskivingen. Jeg tror mange prester gir menighetens stemmer for liten plass i prekenforberedelsene. Det klassiske er at presten sitter i sitt lønnkammer og pønsker ut en preken, og deretter framfører den for menigheten. Og det er riktig at presten gjennom sin utdanning og livserfaring har alle muligheter til å skrive gode prekener, men i lengden kan det fort bli monotont og kjedelig. Vi trenger et mangfold av stemmer inn i arbeidet med prekenskiving! For meg er prekenen stedet hvor evangeliets relevans for dagens mennesker utlegges. Følgelig må presten alltid være i kontakt med ulike mennesker, hvis

levde liv er viktig for fortolkningen av evangeliet.

I denne tekstkommentaren vil jeg fokusere på muligheten i møte med det ukjente. Jeg blir inspirert av vismennene. Selv om de er ekstremt førmoderne, som tyder stjerner og greier, er de et forbilde for meg. I deres iver etter å følge det de trodde på, fant de fram til det viktigste: den sårbare Gud. Og møtet med barnet og hans mor må ha forandret vismennene. For de tok en annen vei hjem. Den mektige Herodes var plutselig ikke så viktig lengre. Hvem vet om ikke disse vismennene for alltid ble forandret. Men det viktigste er vel at vi øyner muligheten for forandring.

Derfor er dette en flott tekst å starte det nye året med. Ikke forandring som i motemagasinenes monotone mas om hele tiden å skulle forandre møbler, garderobe eller sexpartnere. Men forandring som en livsholdning i møte med det fremmede eller den fremmede om man vil. Gud valgte det mest sår-

bare, barnet, når hun skulle vise seg for menneskene. Og det er kirkas oppgave å forkynne. Den sårbare Gud gir livene våre retning, inn i det ukjente. Hvor vår vandring inn i det ukjente vil lede oss, er umulig å forutse. Men en sak er jeg trygg på; at Gud vandrer med oss.

La oss derfor bruke denne søndagen i starten av det nye året til å inspirere og utfordre hverandre til enda ett år å våge møtet med det ukjente, det fremmede, den fremmede. Personlig er det ingenting som skremmer meg mer enn dette. Men jeg innser at jeg ikke har noe valg. Så får jeg enda et år overgi min reise, og alle andres reiser, i Guds hender. Og jeg tror at ingen av oss går alene.

Med disse ordene gjør vi oss klare for enda et år på prekestolen, bak lesepulten eller egalitært plassert midt i menigheten. La oss lytte til menneskenes ulike stemmer, og gi mangfoldet et uttrykk også inn i prekenforberedelsene. Alle gode ønsker inn i 2011! ■

Å ÅPENBARE DÅPEN

I. s. e. Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest: : Matt 3,13-17 Lesetekster: Jes 42,1-4; Kol 1,15-20

Eystein Elde
Teologistudent, TF
eystein.elde@gmail.com

Hvorfor trenger Jesus å bli døpt av døperen Johannes? Matteus er redaksjonsmessig skrevet med Markusevangeliet som viktigste kilde. Selv om ikke Markusteksten er prekentekest, kan det være interessant å lese seg igjennom den korte perikopen 1,13 hos Markus.

Hos Markus er det bare leseren, den allvitende fortelleren, den himmelske røst, og Jesus som har innsikt i hva som skjer når Jesus får Guds ånd i Johannesdåpen. Johannes Døperen kjenner derfor ikke igjen den profetien han selv har forkynt, om at den sterke og mektige skal komme etter ham. Markus har en mer diffus og tilbaketrukket måte å løfte fram hovedpersonen på. Jesus er menneskelig og anonym, identitetsavsløringen skjer gradvis.

Det stilles derfor ingen spørsmål om hvorfor Jesus vil la seg døpe. Jesus kommer, blir døpt, får Guds ånd, og blir umiddelbart sent ut til ørkenen hvor han kjemper med Satan.

Annerledes er det hos Matteus. Her får Johannes en større rolle med mye større innsikt enn hos Markus. Derfor

dukker spørsmålet om hvorfor først opp. Leseren fornemmer hvordan fortelleren umiddelbart vil svare på dette, et teologisk trekk hos evangelisten som vil la all spekulasjon, usikkerhet forsvinne hos leseren. Dette trekket står i kontrast til dåpsscenen hos Markus, hvor leseren er gitt mye større plass i teksten til selv å forstå og tolke.

I Matteusteksten bruker fortelleren Johanneskarakteren til å konsentrere en misforståelse; kan ikke du døpe meg i stedet, det er jeg som trenger og bli døpt og ikke du? (v.15.)

Jesu svar handler om rettferdighet, at den skal bli oppfylt. Jesus har allerede myndighet og autoritet til å irettesette Johannes. Hos Markus er adopsjonsteologien et viktig teologisk poeng. Jesus uttaler ikke et ord før han har mottatt Guds ånd i Johannesdåpen.

Gud er den som suverent handler, Han har utvalgt Jesus og bekreftelsen på dette valget kommer i dåpen. Markus lar ikke Jesus komme til ordet før han er blitt utrustet med Guds ånd. Lesningen av begge dåpsscener bringer oss teologisk sett inn i kristologien, og et synoptisk samsyn er redaksjonskritisk sett, vanskelig å gjennomføre

i praksis. Begge evangelistene trekker opp ulike biografiske premisser for kristologien. Hos Matteus er Jesu fødsel, hans livshistorie før dåpen også tatt med. Jesusbildet hos Matteus har derfor mange tydelige allusjoner til menneskelivet generelt. Også fødsel, skapelse inngår i Matteus' teologi og etablerer en viktig forhistorie når han vil fremstille sin Jesus-karakter. Hos Markus ligger ikke de antropologiske allusjonene mellom Gud og menneske i Jesus-karakterens biografi, men i forkynnelsen om Guds rike, hvor de små barna løftes frem som eksempel på den type tillitsetterfølgelse som han vil utfordre lesere og hørere til selv å gjøre.

Tross i ulikheter og forskjellige vinklinger, har begge dåpsscenene mye til felles. Som leser kommer vi inn i et mysterium når vi reiser spørsmålet om den historiske viktigheten av at Jesus ble døpt. Er dåpsscenen kun en metaforisk fortelling som skal fungere for at lesere og hørere skal forstå dybden av 17b? «Dette er min Sønn, den elskede, i ham har jeg min glede.» Eller måtte Jesus døpes for å kunne gjennomføre sitt frelsesverk? Min lesning av teksten heller mer over til siste forslag. Det er et viktig poeng for Matteus å gi historien om Gud kontinuitet, Johannes-karakteren er her bindeleddet for et kosmisk drama. Han er den som roper fra den gamle tiden og inn i den nye.

Hvilke perspektiver skal en ta med inn i prekenen? Hva er det som er viktig? Hva er det som er relevant i forkyn-

nelsen? Hvordan skal en skrive en god preken? Det er ingen lett tekst å forkynne over, og det ligger en latent fare i teksten som «narrer» forkynneren til å havne i en lengre teologisk refleksjon som ikke appellerer eller gir forståelse til det brede spekter av Guds folk i kirken.

Hvis det er dåp denne søndagen, er det en fin anledning å legge hovedperspektivet i preken på dåpen. En mulig innfallsvinkel er å gå igjennom dåpsliturgiens viktigste hovedelementer og her utlegge og forklare hva dåpen betyr. En slik prekenvariant løfter Matteusteksten inn i selve gudstjenesten, og det oppstår en forbindelse mellom Jesu egen dåp og den dåpen som Kristus doper med.

I vår forvirrende liturgiske tid, hvor kirken stadig står inne i nye reformbevegelser liturgisk, kan det ofte være svært forvirrende for lekfolket å forholde seg til så mange ulike tekstlige uttrykk som kirken eksperimenterer med i dåpskramentet. Dette gjelder i særlig grad for de menighetene hvor de ulike liturgiske forslagene skal prøves ut. Det er i vår tid sjelden at menigheten geografisk kommer fra samme sogn, mange er vant til den gamle høymesseliturgen. Tekstlig fremmedgjøring oppstår raskt når muligheten for liturgisk gjenkjenning er fraværende.

Gudstjenestereformens mantra om stedegengjøring, går fort på bekostning av langt mere sentrale teologiske anliggender. Det er svært uheldig at

kirkens ulike liturgiske uttrykk først og fremst ser ut til å legge fokus på variasjon. Denne frustrasjonen har jeg selv vært utsatt for, når jeg går til gudstjeneste utenfor mitt eget sogn. Men hovedbegrunnelsen er fundert fagteologisk: Innenfor vår lutherske evangeliske tradisjon har kirken i stor grad evnet å holde sentrum på dåpens nåde. Dette vil nok de aller fleste prester se seg enig i, og det er ikke noe radikalt nytt i denne observasjonen.

I skrivende stund var Kongens bud-

skap til Kirkemøtet svært treffende: *Det er verdifullt at kirken vil formidle budskap i et mer moderne språk og i en mer inkluderende ramme. Jeg er sikker på at dere vil komme fram til forslag som forener troens mysterier og som når mennesker i deres hverdag. Liturgisk og bibelsk språk er viktig for langt flere enn de som jevnlig deltar på gudstjenester, det er svært viktig at for eksempel dåpsfølger ikke føler seg fremmede for språket som brukes i salmer, bibeltekster og liturgi.* (Vårt land 15.11.2010) ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

VINUNDERET

2. s. e. Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest.: Joh 2,1-11; 2 Lesetekster: Mos 33,18-23; Tit 2,11-14

Anne Borgen

Sokneprest i Markus kirke

anne.borgen@oslo.kirken.no

Det er åpenbaringstid, og åpenbaringstiden strekker seg lengre i år. Påsken og pinsen kommer sent, og det festløse halvår blir desto kortere. Prekenteaksten åpenbarer en restart på en fest som allerede er i gang. «Smørtekstene» vi preker over i åpenbaringstiden kan gå tomme eller i verste fall bli harske om ikke preketjenesten eller kirken fremholder de tegn som restarter livsfesten for mennesker som går tomme for festdrikk.

Bryllupet i Kanaan er kanskje den

mest kjente bryllupsfesten i verden. En bryllupsfest som ikke har noen annen historie enn at det ble drukket vin. Fortellingen er knapp, nesten irriterende knapp med tanke på hvor lite vi får vite om hvor vellykket festen egentlig var. Vi vet heller ikke noe om brudeparet. Perikopen innledes med at Jesus med venner var invitert til festen, men i scenen i teksten er hans deltagelse nærmest skjult, værende på bakrommet. Her opptrer Jesus plutselig som vert, og han setter tjenerne i tjeneste med å *øse opp* nytt, godt drikke til gjestene.

Det er mangelen på vin som starter

handlingen, og restarter en bryllupsfest med enda bedre vin enn den de drakk først. Bryllupet i Kanaan gjen- gis kun i Johannesevangeliet (Joh), og nærmest som en ansatsvariant til Jesusfortellingen, ved å være det første av evangeliets sju tegn. Bryllupsfeiringen kan leses som ramme for et tegn på fest og overflod av vin, og reflekterer sterke gammeltestamentlige bilder om den kommende, messianske frelsestid.

I teksten har Maria fått rollen som seer og profet som varsler Herren om at festen begynner å gå tom for vin. Maria ser hvor det vil ende om ikke hennes sønn griper inn. Seeren Maria har intensjon om å få fullført festen. Svaret hun får, «ti emoi kai soi, gynai», binder sammen og samtidig restarter hennes relasjon til sønnen som åpenbarer sin time. Her starter en løpende tidslinje som beveger seg på et dypere plan enn det som skjer ved bryllupet i Kanaan. Hun åpenbarer hele sin sønns makt og virke. Videre beskrives på symbolmettet vis disse vannkilder og renselseskar slik de kjennes fra gammeljødisk religiøs praksis, og også dette binder første og andre del av festen sammen som et tegn på en oppfylt profeti.

Forbindelsen mellom profettegnene i GT og tegnene i Joh gir oss en vakker påminnelse om distinksjonen mellom *tegn* (sæmeion) i Joh og *under* (dynamis) i synopsisen. I de tre første evangeliene er *dynamis* et tegn på at Jesus er fra Gud. De preges i betydelig grad av Jesu kamp mot sykdom og det onde.

Sammen med naturmiraklene vil de bevise Jesu herredømme i verden. Dette forunderlige og mirakuløse legger større vekt på folkemengdens begeistring og etterspørsel etter mer av dette i synopsen enn i det fjerde evangeliet.

Tegnene i Joh derimot presenteres mer hemmelig og antallet tegn/under er færre. Omstendighetene omkring *sæmeion* er annerledes. Selve tegnet åpenbares med en større diskresjon hos Joh. Her legges det mer vekt på undernes betydning enn på selve underhelsen. Tegnene peker utover seg selv. Det er som om resultatets fortsettelse sammen med selve mirakelmakten, får avgjørende utslag på vektskålen. Joh bruker tilnærmet samme forventningsterminologi som profetene i GT, og sender ut et festtegn fra bakrommet som vever folkene inn i Jesushendelsen.

Underresponsen fra kjøkemesteren om at Jesus satte frem den beste vinen til slutt, da dømmekraften blant gjestene var blitt svakere, står som den eneste ytring om vidunderet. Bryllupsgjestene gjøres ikke oppmerksom på at Jesus har reddet festen, eller har gjemt den beste vinen til slutt i enorme mengder. Det er kun kjøkemesterens forundring som vever inn et profetisk endetidstegn på en fest som ikke dør ut. De seks steinkarene stod der «etter jødernes forskrifter om renselse». Den gamle jødiske religion med sin lovobservans og sere- moniforskrifter erstattes av den nye frel- sestiden som kommer med Jesus.

Seks steinkar av typen som blir be-

skrevet, tok to eller tre anker (39,39 liter som igjen var mellom 80 og 120 liter – med totalt seks kar betyr det at mengden vann som ble til vin var mellom 480 og 720 liter – kanskje en artig dimensjon å fortelle prekentilhørerne?) Resultatet av Jesu tegn ble en overflod av bedre vin enn den gjestene fikk først. Jesu tegn avløser ny fest som alt er i gang, og utklasser den første. Men om gjestene merket seg den gode vinen som ble satt frem i nesten utømmelige mengder, står det heller ingenting om.

Uttrykket for å øse (gr. *antlein*), er det samme som brukes i kap. 4 om å øse fra en kilde. Når tjenerne blir bedt om å øse opp av vannet fra steinkarene, som nå er blitt til vin, bruker han det samme uttrykket som brukes om å øse fra en uuttømmelig vannkilde. Jesus bruker bildet av vannet som veller frem fra en kilde som frelsesgave i Joh 4,14; 7,37-39. Det er naturlig at vinunderet også bærer med seg noe av denne betydningen.

Tidsangivelsen «nå» (*nyn*) står i en markert posisjon i teksten: Øs nå opp. Etter at Jesus har gjort tegnet på bryllupsfestens bakrom, står det poengtert at nå kan tjenerne øse opp. Dette uttrykket har en detalj som forsvinner litt i vår oversettelse, men som kanskje fordrer noe av leseren?

Om predikanten er sliten etter julen, eller kjenner seg demotivert etter langvarige omorganiseringsprosesser, kan kanskje «arbeidstiden» på nyåret forkynne for Gud og hvermann bakrommets nødvendige funksjon for å holde festen i gang. Vi trenger ikke flere kjøkemestere i kirken, vi trenger tjenere. Dessverre er det festens baktropper det blir færre av, mens de festkledde toppene ikke aner at festen snart må klare seg selv uten noen som tjener den. Kirken trenger flere på bakrommet slik teksten åpenbarer. Men om selve festen vet vi ikke så mye annet enn at det er mange innbudte som tror det kommer mer vin.

Dagens tekst kan tildele oss roller, hvis vi vil bruke teksten slik. I så fall får vi en brysom varsler som avslører et festarrangements pinlige eller sviktende betingelser. Jesus gjør tegnet i det skjulte på bakrommet. Tjenere tar fatt på å øse opp fra det uuttømmelige til glede for et folk. Kjøkemesterrollen er tegnets kommentator og kontrollør, og tilfører ikke selskapet noe som helst verken som nødbringer eller som taknemlig for at også hans ære er reddet.

Neste søndag er Jesus tilbake i Kanaan i ny Johannestekst og gjør sitt tegn nummer to. God prekentjeneste!

EN DYPERE MENING

3. s. e. Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest: Joh 4,46-54 Lesetekster: 2. Kong 5,1-5.9-15; Rom 1,16-17

Hans Kristian Solbu
Sokneprest i Sverresborg menighet
hans.kristian.solbu@kirken.trondheim.no

JESUS IRRITERT?

«Uten at dere ser tegn og under, tror dere ikke,» sier Jesus når han blir bedt om å gjøre den kongelige embetsmannens sønn frisk. Er Jesus irritert når han sier det? Eller konstaterer han bare at sånn er det: For å tro trenger menneskene tegn?

Dette er det vanskelig å få tak i, men det er naturlig å stille spørsmålet, for dette underet knyttes nært til det som i Johannesevangeliet er det første tegnet: vann til vin. Begge underne skjedde i Kana, og begge steder svarer Jesus litt tvert når han blir bedt om å ordne problemene. I bryllupet får hans mor høre: «Kvinne, hva vil du meg? Min tid er ennå ikke kommet.»

HVA MED KANA?

Så vidt jeg forstår er man ikke sikker på hvor Kana er (var). I tillegg til disse to underne er Kana nevnt bare én gang til i Det nye testamente, og det er at apostelen Natanael kom fra Kana (kap. 21,2). Men Kana lå utvilsomt i Galilea og uansett så var det ikke langt mellom byene

Kana, Nasaret og Kapernaum. Natanael var skeptisk til at det kunne komme noe godt fra Nasaret (kap. 1,46), men skepsisen overvinnes av at Jesus kaller Natanael «en sann israelitt uten svik». God gammel naboby/grend-skepsis brytes ned ved hjelp av tillit. Tilliten åpner øynene: Jesus er fra Nasaret, men det er ikke det eneste som er å si om han.

Mellom disse to fortellingene om Jesus sine under i Kana, fortelles det at han gjorde en reise til Jerusalem, fordi det var påskehøytid. Ved en rask gjennomlesning av kap. 2-4, aner man dette poenget hele veien, at «alt» hele tida er noe «mer» enn det det ser ut til ved første øyekast. Kanskje er stikkordet «påskefest» (2,13) med på å gi dette perspektivet.

- Jesus renser tempelet. Jødene ber om et tegn, og de får det: «Riv ned tempelet, og jeg skal reise det opp igjen på tre dager.» Det er så meningsløst at evangelisten må hjelpe oss lesere til å se at når Jesus snakker om tempelet, så mener han sin egen kropp. Og gjenoppbyggelsen av kroppen knyttes eksplisitt til Jesu oppstandelse.
- Jesus møter Nikodemus og blir over-

rasket over at ikke han forstår hva det er å bli født på ny. Jesus må få Nikodemus til å se lenger enn til en vanlig fødsel.

- Så må døperen Johannes fortelle at Jesus, til forskjell fra han selv, kommer «ovenfra».

- Etter dette reiser Jesus nordover igjen og drar gjennom Samaria. Der må han, med hjelp av kvinnen ved brønnen, få leserne til å skjønne at vann alltid er mer enn H₂O.

Så er Jesus altså tilbake i byen Kana og gjør et nytt under. Det var små forhold, så de visste om han, og de gjør faktisk Jesu egne ord om at «en profet ikke blir verdsatt på sitt hjemsted» (4,44) til skamme. De tar godt imot han og har tydeligvis store forventninger til han. Er det fordi de ser underet mer enn tegnet eller er det fordi de har fått tillit til han? I alle fall, underet han gjør skaper tro og blir derfor kalt et tegn – eller fordi det er et tegn, skaper det tro.

UNDER OG TEGN

Det er fristende med Johannes-tekster å la de konkrete handlingene bare bli kulisser til den egentlige eller dypere eller åndelige meningen. Men jeg tror ikke evangelisten ville skildret tingene og hendelsene såpass detaljert hvis de i seg selv ikke var viktige: At det her for eksempel dokumenteres at gutten ble frisk ved den sjuende time, som var akkurat samme tidspunkt som Jesus sa at gutten skulle bli frisk.

«Du søkte en dypere mening» er et dikt av Hans Børli som sier noe om

dette:

*Du søkte en dypere mening
bakom alt.*

*Du skubbet tingene til sides
og handfór golvtiljene
etter en skjult kjellerlem,
knakket i panelet og lydde
etter hemmelige rom.*

*Men tingene så på deg med uskylds
øyne,*

sa med en stemme av stumhet:

- La oss få stå på vårt sted!

La oss få være der vi er!

For dét er mysteriet.

*(Når kvelden står rød over Hestknatten
1979)*

Når man ser underet i det som er, blir det til et tegn. Men det betyr at et under er heller ikke bare et under. Det er noe mer. (Oi, det er lett å gå i surr i ordene her. Men det er ikke så farlig. Litt surr kan være fruktbart.)

TRO

Tro er et sentralt ord i teksten, og ikke bare i vårt avsnitt, men i hele evangeliet. Det er det det er spørsmål om hele veien: å tro. (Det er verbet som brukes *pisteuein*, gjennom hele Johannesevangeliet. Mens substantivformen *pistis* har jeg ikke funnet.)

I og med at vi allerede har vært innom Natanael, så kan vi bruke han som eksempel på at å tro er å se dette «mer» hos Jesus (1,49-50), og at dette mer er

at Jesus er gudsåpenbareren. Men dette uttrykkes vel aller sterkest og klarest når det å tro knyttes til Jesus sine utsagn om at «Jeg er Han» (8,24 og 13,19). Det er også naturlig her å ta med Peters be- kjennelse i 6,69: «og vi tror og vet at du er Guds Hellige», og svært konsentrert uttrykt i avskjedstalen i 14,10: «Tro meg: Jeg er i Far og Far i meg».

Det å se dette «mer» og å tro at Jesus er Han, dreier seg ikke om en intellek- tuell kunnskap eller en sosial konstruk- sjon, men om å «komme til Jesus» el- ler å «ta imot Jesus» som Guds Sønn (jf. prologen 1,7 og 1,11 og i 5,41-44). Og når man gjør det, har man livet: «Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Den som tror, har evig liv» (6,47).

Men i diskusjonen etter brødunderet i kap. 6, der hele diskusjonen egentlig handler om det å tro, får vi en utfordring i ordene om at det å tro ikke er noe folk kan skape sjøl, men at det er noe som Gud gir (bl.a. v. 40 og v. 44). Nærmer vi oss predestinasjonslæren her? Jeg vet ikke, og jeg kan ikke finne noen enkel løsning når det gjelder den utfordrin- gen – men kanskje er dette uttrykk for den kampen Johannesevangeliet står i: Å holde fast på at det er Jesus som er gudsåpenbareren. Og det kunne an- tagelig være en tøff kamp å stå i, både overfor et jødisk miljø og et hellenistisk miljø.

KAMP?

Spørsmålet er: Er det vår kamp? Første svar: Nei! I en kristen menighet som

lever i en tusenårig kristen tradisjon er det ingen provokasjon eller kamp eller problematikk i å forkynne at Jesus er gudsåpenbarer og at å tro er å se dette «mer» hos Jesus.

Andre svar: Kanskje! Det er ikke en- tydlig enkelt å forkynne dette i en fler- kulturell og globalisert virkelighet. I alle fall må vi kjempe med oss selv for å finne ut av hvordan Jesu eksklusivitet i denne forstand skal komme til uttrykk.

Tredje svar: Ja! Det er trekk ved det åndelige klimaet vi lever i som tyder på at man gjerne søker utover og oppo- ver. Johannesevangeliet virker svært inneforstått med en slik tendens og et slikt språk. Men det er uten tvil helt av- gjørende for evangeliet å fastholde det konkrete og fysiske – inkarnasjonen.

I vår tekst er det blant annet en lit- ten detalj som viser dette. I v. 50 står det: «Mannen trodde det ordet (logos) Jesus sa til ham». Det er neppe tilfeldig at «logos» er tatt med her. For forfatter- en kunne like gjerne skrevet «mannen trodde det Jesus sa til ham». Men «lo- gos» tas med for å knytte det Jesus gjør i Kana til åpningsordene i prologen: I begynnelsen var ordet. Og til at Ordet ble kjøtt.

Altså er vi litt tilbake til Hans Børli- s poeng: Før man ser dette «mer» ved tingene, må man se tingen selv. For å se og tro på dette «mer» med Jesus, må han festes til historien og geografien.

Aller tydeligst syns jeg at dette poen- get kommer til uttrykk i møtet mellom den oppstandne Jesus og Tomas, en av

de tolv, i kap. 20. Tomas får kjenne på Jesus sine sår (æsj!), og da ser også han dette «mer» ved Jesus. Og Jesus blir dermed Tomas sin bekjennelse: «Min Herre og min Gud!» I fortsettelsen sier Jesus: «Fordi du har sett meg, tror du. Salig er de som ikke ser, og likevel tror.» Og der har vi vel oss, eller kanskje rettere sagt: Der har vi kirken. Vi er henvist til ikke å se. Våre sønner blir ikke nødvendigvis helbredet. Likevel er dette fortalt for at vi skal tro.

IRRITERT?

Jeg syns ofte Johannesevangeliet er irriterende. Ikke bare fordi alt henger

sammen med alt i dette skriftet og at det er umulig å skrive alt i en tekstkommentar eller si alt i en preken, fordi det blir så kjedelig å lese eller høre på når alt skal med, men at det blir feil hvis man ikke tar med alt.

Det er også irriterende fordi det er så krevende å få fram at Jesus er «mer» for oss som ikke har sett. Om man kanskje skulle få til det, er det en utfordring å forkynne at Jesus ikke er eller var bare dette «mer», men at han også var irritert, ble fortvilt, ble såret og latterliggjort – og at det uten dette er vanskelig, ja, umulig å oppdage dette «mer». ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

S.O.S.

4. s. e. Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest: Matt 8,23-27 Lesetekster: Jes 40,27-31; 2. Kor. 1,8-11

Bjørn Erik H. Schjerverud
Seksjonssjef, TF
b.e.h.schjerverud@teologi.uio.no

«JESUS STILLER STORMEN»

Jesus stiller stormen. En kjent fortelling. Både for de som har gått på søndagskolen og for oss andre. Fortellingen ble hentet frem på barneskolen flere ganger, og jeg kunne se for meg denne merkelige mannen som hadde makt over vannet og vinden. Merkelig og spennende. I mitt voksne liv, med mange søndager på en kirkebenk, er denne teksten godt

kjent. Den er enkel, lett forståelig, men den kan romme mer enn bare en oppvisning i kontroll over naturkrefter som er sluppet løs.

KIRKEÅRSTIDEN

Dette er den fjerde søndagen etter Kristi åpenbaringsdag. Denne perioden i kirkeåret handler om hvem Jesus er, og den startet med Matteusteksten der vismennene hyller Jesus, barnet som er jødernes konge. Søndagen etter ble den fulgt opp av teksten om Jesu dåp, med

erklæringen om at han er Guds Sønn. Forrige søndag var Johannesteksten fra bryllupet i Kana, Jesus trer frem offentlig og utfører under. Og denne søndagen følges opp med en ny underfortelling. Vi vises hvem Jesus er, både ved erkæringer og ved hva han gjør.

LESETEKSTENE

Jesajateksten er velkjent, i hvert fall det første verset av kapitlet som teksten er hentet fra: *Trøst, ja trøst mitt folk!* Her i de siste versene av kapitlet minnes vi om at Gud er evig, at han har skapt den vide jorden, og at han aldri blir trett. Gud gir de trette kraft og styrke. Mennesker (teksten nevner gutter og unge menn, men det kan være grunner til å inkludere oss andre også) kan bli slitne, men de som venter på og setter sin lit til Gud, får ny kraft og blir ikke trette.

Paulus deler med Korintmenigheten den nød han har lidd i Asia, en nød som var mer enn han kunne bære, faktisk så stor at han regnet seg som dødsdømt. Men Gud reddet dem fra den visse død, til ham setter Paulus sitt håp og han vet Gud vil redde ham igjen. Paulus ber om menighetens forbønn for at takken til Gud skal bli større.

HVA HANDLER DET OM?

En av grunnene til at denne teksten er så kjent, kan være at vi finner den hos alle de tre synoptikerne. Vi finner den i Mark 4,35-41 og i Luk 8,22-25. Fortellingen har klart ulik lengde hos de

tre, og det er Matteus som skiller seg ut. For moro skyld: Markus har den lengste fortellingen med 141 ord, Lukas har 120 ord, mens Matteus nøyer seg med 79 (tellingen er foretatt i Bibelselskapets siste oversettelse). Jeg har valgt å se på det som fortelles i de 3 fortellingene, handlingene som beskrives:

Matteus:

1. Jesus går i båten, disiplene følger ham
2. Et voldsomt uvær, båten blir nesten borte mellom bølgene
3. Jesus sover
4. Disiplene vekker Jesus
5. Disiplene ber Jesus frelse dem
6. Jesus spør hvorfor disiplene er redde og kaller dem lite troende
7. Jesus reiser seg, truer vind og sjø
8. Det blir blikk stille
9. Disiplene undrer seg over hvem Jesus er, fordi vind og sjø adlyder ham

Markus:

1. Jesus sier at de skal dra over sjøen, disiplene tar Jesus med i båten
2. En voldsom vivrvelvind kommer, bølgene slår inn i båten og den holder på å fylles
3. Jesus sover (på en pute!)
4. Disiplene vekker Jesus
5. Disiplene spør Jesus om han ikke bryr seg om at de drukner
6. Jesus reiser seg, truer vind og sjø
7. Det blir blikk stille
8. Jesus spør disiplene hvorfor de er redde og om de ennå ikke har noen tro
9. Disiplene gripes av frykt og lurer på

hvem Jesus er, fordi vind og sjø adlyder ham

Lukas:

1. Jesus går i båten og ber disiplene med, de skal dra over sjøen
2. Jesus sovner
3. Virvelstorm kommer kastende, båten begynner å fylles med vann, de er i stor fare
4. Disiplene vekker Jesus
5. Disiplene sier at de drukner
6. Jesus reiser seg, truer vind og sjø
7. Det blir blick stille
8. Jesus spør disiplene hvor deres tro er
9. Disiplene gripes av frykt og lurur på hvem Jesus er, fordi vind og sjø adlyder ham

Rammen for fortellingene er i all hovedsak lik. Det er meget lett, for ikke å si åpenbart, å se at det er den samme fortellingen i tre versjoner. På litt forskjellig vis fortelles det at Jesus og disiplene går i båten, det blir et voldsomt uvær, Jesus sover, disiplene vekker Jesus og snakker til ham. Så kommer et parti som omfatter, i ulik rekkefølge hos de tre, at Jesus truer vind og sjø, det blir blick stille og Jesus spør disiplene om deres tro. Det avsluttes med at disiplene lurur på hvem Jesus er.

Prekenteeksten utgjør tematisk en del av perikopen 8,18-9,8 som beskriver Jesus som utfører flere mektige gjerninger. Den forutgående perikopen (8,1-17) handler om Jesus som helbreder (jf. Harrington, D. J. *The Gospel of Matthew*, Colledgeville, 1991). Det er

ikke tvil om at denne teksten med all tydelighet viser at Jesus har en mektig, overnaturlig kraft. Ved bare å true vind og sjø stanses naturkreftene. Deres ville og ukontrollerte vesen kontrolleres, de voldsomme, nesten apokalyptiske kreftene temmes og det blir blick stille. Jesus reagerer ikke på denne stormen før disiplene vekker ham. Han ligger og sover i båten i full tillit til Gud som har sendt ham. Sammenlign her med lese-teksten fra 2 Kor der Paulus forteller at de har satt sitt håp til Gud (1,10).

Temaet «Jesus som utfører mektige gjerninger» kan brukes som tema for prekenen. Det følger opp kirkeåret og bidrar til å gi oss et bilde av hvem Jesus er gjennom hva han gjør. Dette er et tema som gir god sammenheng både til forrige og til neste søndags tekst. Her er også enkelt å trekke inn Jesu omsorg for disiplene i deres fortvilelse, og vise hvordan Jesus griper inn, har omsorg for mennesker og gjør noe for dem.

Hvis vi ser på den skjematisk oversikten over handlingen i denne fortellingen, slik den er vist og beskrevet ovenfor, så ser vi at på ett punkt er det en tydelig forskjell mellom Matteus og de to andre synoptikerne. I punktene 5-8 ovenfor ser vi at det er en klar forskjell i hva disiplene sier til Jesus, og at det Jesus gjør, ikke skjer i samme rekkefølge hos de tre. Her skiller Matteus seg ut ved at Jesus snakker til disiplene før han stiller stormen, mens det hos de andre to skjer i omvendt rekkefølge.

HERRE, FRELS! VI GÅR UNDER!

Hos Markus og Lukas gjør disiplene Jesus oppmerksom på at de holder på å gå under, og det er ut fra teksten helt klart at det refereres til at båten holder på å fylles med vann og vil synke, og at disiplene er i stor fare for å drukne. Tekstene i seg selv beskriver ingen direkte oppfordring til Jesus fra disiplene om at han skal gripe inn. Selv om det ikke foreligger en direkte oppfordring, så handler Jesus likt i alle tre fortellingene. Han reiser seg, truer vind og sjø, og det blir blikk stille. Disiplene er reddet fra den overhengende fysiske faren de har vært i.

Hos Matteus kommer det en tydelig uttalt oppfordring fra disiplene. En bønn som åpenbart strekker seg ut over den fysiske faren de befinner seg i. «Vi går under» rommer mer enn faren for at båten synker og disiplene drukner. «Frels oss!» strekker seg ut over den akutte, fysiske trussel, og bærer i seg en bønn om å bli reddet fra fortapelse. Dette forsterkes ved at Jesus snakker til disiplene før han stiller stormen, motsatt rekkefølge av hva som beskrives hos Markus og Lukas. Han spør dem hvorfor de er redde og kaller dem for lite troende. Svaret fra Jesus er mye krassere hos Markus og Lukas hvor det spørres om disiplene overhodet har noe tro.

Avslutningen skiller seg også ut hos Matteus. De to andre synoptikerne be-

skriver at disiplene gripes av både frykt og undring i forhold til hvem Jesus er, som kan gjøre slik mektig gjerning. Mens Matteus ikke nevner noe om frykt, bare om disiplenes undring.

Det er grunnlag for å benytte denne søndagen til å snakke om bønn. Det korresponderer godt med forrige søndags tekst og Marias bønn til sin sønn. Begge tekstene vitner også om bønnehørelse.

Teksten gir også grunnlag for å snakke om at Jesu evne til å utøve mektige gjerninger strekker seg ut over det å stille stormen, ut over å drive ut onde ånder. I sin ytterste gjerning frelser han oss fra fortapelsen.

Det ene tema i teksten utelukker ikke det andre. Her er mulig å hente frem begge og velge hva som vektlegges mest. Hva som vektlegges kan være med og trekke linjer mellom innholdet i tekstene i disse søndagene i åpenbaringstiden, slik at hverken vi eller menigheten går under, men klarer å følge Jesus i det tekstene vitner om ham.

Salmeforslag:

094

384

97

0103

139

449

DE ENKLE OG DE VANSKELIGE SVARENE

5. s. e. Kristi åpenbaringsdag:

Prekentekest: Matt 13,24-30 Lesetekster: Sal 37,1-7; Kol 3,12-17

Ingunn Dalan Kosnes
Sokneprest i Søre Ål, Sør-Gudbrandsdal prosti
Ingunn.Dalan.Kosnes@kirkekontoret.no

DAGEN

I kollektbønnen er tolkningen gjort, og vi ber om at vi ved Den hellige ånd kan stå imot fiendens listige angrep. Den onde er en som sniker seg inn på oss mens Gud gir oss det gode i dagslyset. 5 uker ute i åpenbaringstiden står Kristus tydelig frem for oss. Lyset fra Kristus skinner over det gode og det onde, og det onde kjenner vi igjen, men ikke før det er for sent, før det på en måte har fått bolig blant oss, eller skal vi se det slik teksten forteller, det onde har slått rot blant oss.

TEKSTEN

Det er ikke alltid vi finner tolkningene så tydelige på liknelsene. Fasiten finner vi i vers 36-43. Menneskesønnen sår det gode kornet. Åkeren er verden. Det gode kornet er det som hører Gudsriket til. Uggresset er de som hører til den onde. Fienden, som sådde uggresset, er djevelen. Høsten er verdens ende. Høstfolkene er englene, når de kommer tar de uggresset, brenner det, mens de rettferdige skal skinne som solen i

Guds rike.

Det er liknelsen som er teksten vår, ikke disse versene. I liknelsen før er det den gode jorden som er sentrum, her er det frøene som er Guds ord for eksempel, eller Guds folk. Så kan ikke såkornene være dårlige, men noen sniker seg ut mens de gode sover og sår uggresset. Vi ser det ikke, før det riktig har slått rot, og da er det for sent å rykke det opp. For alle som har lukt uggress vet det er en umulig oppgave om en ikke skal la det gå utover det vi ønsker skal stå igjen. I verden finnes uggress og hvete samtidig, side om side. Gud lar sin sol gå opp over gode og onde, over rettferdige og urettferdige. Jesus ber oss elske vår neste, også våre fiender. Her er vi midt i åkeren og det er tydelig at vi ikke kan kjenne hverandre helt slik Gud kjenner oss, om det er slik at vi er hvete og uggress. Vi kan ikke skille hvete og uggress før det vokser opp, særlig når det ikke var vi som sådde det.

En annen ting er vår evne til å skille, som tydelig kommer frem i Matteusevangeliet, Matteus 3,12, eller i Matteus 7,1-5, om bjelken i eget øye. Igjen blir det tydelig gjennom teksten at vi ikke har evnen til å skille mellom rett

og galt, godt og ondt. Så vokser åkeren. De som står for innhøstingen er engler, og en tør vel tiltro dem spesialkompetanse på området.

Mannen, hans åker og kornet som ble sådd og vokser opp, hører sammen. Det fremmede er ugresset, det som har kommet inn i verden. Åkeren er verden. Det er ikke uproblematisk å tolke det slik historien har vist oss. Uansett hvor mye det presiseres at vi mennesker ikke kan skille blir slike tekster brukt i en slags innenfor- og utenfor-teologi. Om det ikke er meningen vi skal rykke opp ugresset, eller kjenne det igjen umiddelbart, må det være en annen grunn for at liknelsen er gitt oss i evangeliet.

LIKNELSEN OM LIVET

Høsten skal åpenbare forholdene i åkeren. Vi skal ikke dømme forholdene på forhånd, ei heller etterpå. Så blir vår oppgave å leve. Leve midt i verden. Ugross og hvete, noe til liv og overlevelse og noe ubrukelig og kvelende. Med høsten kommer opprydning og rettferdighet.

Om denne åkeren er den verden jeg lever i, skal jeg klare å se det befriende i det, har jeg tenkt. For problemene ved dette livet er åpenbart. Det er fylt med ugross, vi lever i det, er det, kjenner på det og ser det. Så vil jeg gjerne rette neven ut, i selvvrettferdighetens navn, og rykke opp det jeg identifiserer som ugross. Kutte strengen, blokkere tilgang på næring, slik at ugresset visner og dør. Ta det onde ved roten, bokstave-

lig talt. Da skulle det vel også tjene det gode, om jeg var så uheldig å brette et lite aks med hvete på veien. Denne argumentasjonen er vel ikke ukjent i politikkens verden. Evnen til å skille ugross fra hvete er vel gitt noen, og klarsyn og innsikt kan en da læres opp til.

Noe er åpenbart ondt og ødeleggende, noe må og kan stoppes, vi kan ikke bare la denne verdens hage forbli ett eneste villnis, det er ikke det Jesus mener. Men følger vi Jesu liknelse om himmelriket fra begynnelse til slutt, som en fortelling om livet som det er, kjenner jeg en lettelse der jeg står plantet midt oppi denne åkeren.

Jeg ser meg selv, dels som et aks og dels som en tistel, alt ettersom. Ganske nærsynt blir jeg, når jeg står plantet slik, og de rundt meg kan av og til synes åpenbare og enkle å identifisere. Men der jeg står vet jeg også hvem som la frøet i jorden, hvem det er som skapte meg, hvem det er som sier jeg hører til, hvem det er som tok meg imot. Det er ikke alltid slik at jeg føler at jeg blir like godt ivaretatt, men dog, «Vær stille for Herren og vent på ham!», som det står i GT-teksten for denne dagen. Så er min oppgave å vokse og gro, skape, vente, lære og være. Leve i dette mangfoldet som kom til. Det gir en ro å vite at det ikke er min oppgave å rydde denne åkeren, men å gjøre den levelig i dette livet.

URETTFERDIGHET

Det er ikke vår oppgave å skille ut

ugresset for Gud. Det vil bære galt av sted. Livsoppgaven til mennesker vil aldri ligge i det å skape Guds rettferdighet på jorden.

Jeg har undret meg over noen menneskers rettferdighetssans til tider, sikkert min egen også. Vi som kirke har opptrådt litt bastant på vegne av Gud. I iveren etter å rydde vei for Herren, rydder vi mennesker av banen, plasserer dem utenfor og innenfor. En av de vondeste konfliktene i dag hvor mennesker bruker bibelen som argumentasjon er okkupasjonen av Gaza. Hvis en ønsker å bruke bilder som åkrer her, vil vel mange se at om det skulle vært ugress som ble fjernet, så fjernes det også hvette, det kan det ikke være noen tvil om, uansett hvor en står politisk.

Liknelsen kan tolkes som en trussel for noen. Jesus forteller om den siste utvelgelse, den siste opprydning. Jeg ønsker å se den med himmelskjæret. Når Jesus kommer igjen skal det som er vondt forsvinne. Og lyset fra himmelen kan varme på åkeren når vi vet at dette uforståelige mangfoldet er det ikke vår oppgave å definere, ikke vår oppgave å skille mellom rett og galt, ondt og godt. Vår oppgave må være å holde det levende uten frykt for feilskjær for Guds vedkommende. Gud sier Gud skal rydde opp til sist.

Det ondes problem har sin enkle forklaring i liknelsen. Det kom til etterpå, snikende og uidentifiserbart, etter at alt var skapt og satt på plass. Det tilfredsstillende vel neppe de manges ønsker om

svar på hvorfor, hvorfor Gud lot det onde skje, hvorfor Guds allmakt ikke har grepet inn for lengst.

Åkeren er ingen enkel plass å vokse opp for noen. Trangen til å finne systemer som kan rydde opp i galskapen preger historien og den preger oss. Og for visse ting oppleves det umulig for de fleste av oss å vente på at Guds rettferdighet skal ordne opp. Slik må det være. Likevel bør det få være en del av himmelhåpet.

LIKNELSEN OM HIMMELEN

Liknelsen om åkeren er fortellingen om livet, selv om det er en liknelse om himmelriket. Det er umulig å si noe om Guds rettferdighet annet enn at den skal skje, og at det er nåde og kjærlighet som vil prege den. Om livet må vi kunne mene og si mye. Også om egen rettferdighet. Vi er ikke plantet på jorden som passive vitner til den snikende ondskap. Vi er plantet på jorden som redskap, arbeider, elev, venn og Guds barn. Men en viss forståelse av hvordan himmelen skal skapes eller forberedes, kan gi oss som aks og tistler, en større raushet til det som bor rundt oss, i visshet om at dette mangfoldet kan vi forsøke å forstå så langt det går, ta ansvar for livsvilkårene rundt oss, mer enn opprydningen til sist.

Å være himmelvendt betyr å leve med håpet de dagene, ukene eller årene som oppleves uutholdelig. Å være himmelvendt kan også bety en sterkere raushet i dette livet, et større perspektiv.

For mange har det å vende blikket mot himmelhåpet vært ensbetydende med å vende seg vekk fra jorden. Denne liknelsen om himmelriket er fortellingen om at slik er det ikke. Her og nå står vi her, i denne verden, eller åkeren, godt plantet sammen, med våre oppgaver og handlingsrom, eller av og til mangel på sådan. Vi skal ikke slutte å ta ansvar eller å gjøre godt, men vi skal også kjenne tillit til den Gud som skapte oss, plantet oss ned her, og som sier at han elsker oss. Slik blir kanskje også hatet mindre her på jorden, luften blir renere og veksten bedre.

BØNN FOR DAGEN

Til min følelse av å stå i en åker, plantet i en verden full av det meste, noe til å leve av og i, noe til å forandre, noe til å akseptere, noe til å bli fortvilet og handlingslammet av, tenkte jeg på en bønn skrevet av presten Reinhold Neibuhr:

*O God and Heavenly Father,
Grant to us the serenity of mind to accept that which cannot be changed; the courage to change that which can be changed, and the wisdom to know the one from the other, through Jesus Christ our Lord, Amen.* ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

LØNN I HIMMELEN

Vingårdssøndagen:

Prekentekest: Matt 20,1-16 Lesetekster: Jer 9,23-24; I Kor 9,24-27

Aksel Toft
Prest
toftaksel@gmail.com

Denne tekst taler om *Himmeriget*. Men folkene i teksten opfører sig nok så *menneskelig*. I Himmeriget er Gud Herren, og giver af sin godhed, den samme løn til hver enkelt. Kunne det ikke være et bilde på, hvordan vi – om ikke hele tiden, men så dog i nogle få fuldkomne øyeblikke – kan have det på den blågrønne planet, under en blå jordisk himmel? Det handler om en in-

dre omvendelse, som da kan sætte sine spor i den ydre fælles virkelighed. Men den indre omvendelse finder ikke blot sted i det indre, uden også i mødet med det ydre. Det er i grunden en og samme bevægelse, for det er i mødet med mennesker, i mødet med tekster, som virkelig har noget at sige til os – at vi bliver til i et *fællesskab*.

SAMMENLIGNING

Det første, som jeg kunne tænke mig at kaste lys over, i mødet med denne tekst,

er fænomenet *sammenligning*. De første daglejere går netop ind i sammenligningen. De får samme løn som de sidste, som sammenlignet med deres dagsarbejde kun har arbejdet en time, men de må også vente til sidst på deres løn. Det jeg ser som et point i teksten, er at disse daglejere netop ikke skal sammenligne sig selv med de andre. Over for Gud kan vi kun forholde os til os selv, og dermed Gud i Gudsforholdet. Når vi sammenligner os med andre og kræver vores ret, ser vi med onde øjne på at Gud er god (Matt 20:15). Hver enkelt i rækken har allerede fået sin løn, det vil sige hver enkelt har fået sin denar, det største i sig selv, nemlig del i arbejdet i vingården.

Jeg opfatter tekstens dybere lag som et billede på troen og forholdet til Gud, og i dette står vi til regnskab, ikke i sammenligning med andre, men i et personligt møde med Guds godhed. På tekstens overfladeniveau handler det om et arbejde i vingården, overført kan dette læses som en anstrengelse for Gudsrigets snarlige komme (se komparativt Markus 1:14-15). Lønnen er den samme, uanset om denne del modtages tidligt eller sent. Tidligt eller sent på dagen, tidligt eller sent i livet. Eller på forskellig måde. *Vejen er ikke den samme for alle, men der er en vej for alle.* Arbejdsløs eller ikke.

Dette tema med sammenligningen findes mange andre steder, i både det nye og det gamle testamente. Kain og Abel beretningen (1 Mos 4), de to søn-

ner i fortællingen om den fortabte søn for bare at nævne to (Luk 15:11-32). I fortællingen om den fortabte søn ser vi Faderens godhed som et billede på Guds godhed. Den forhåndenværende tekst hos Mattæus udtrykker dels, at vi mennesker netop tænker i sammenligning, men også at det ikke altid eller sjældent gavner os at dyrke denne tendens. Sammenligning er simpelthen en genvej af tænkning, og det man glemmer, er at forholde sig til sig selv på en adækvat måde, det vil sige med tanke om sig selv som den anden, og derfor også i en manglende selvrespekt. Respekt for andre er det samme som respekt for sig selv. Ofte ender sammenligningen op med en selvkredsende tendens: «Man er bedre end den anden,» – «man har da gjort sit,» – «man fortjener da et bedre liv, fordi...»

TEKSTENS UDFORDRINGSPOTENTIALE

Problemet med denne tekst er, at vi faktisk opdeler os selv i kategorier. Der eksisterer et usynligt kastesystem overalt. Hvem har arbejdet længst og mest i vingården? Vi fordeler goder og anseelse skævt. På den måde, er der i alle samfund et skjult og synligt *hierarki*, som påvirker mennesker i anseelse og fortjenester til dette eller hint. Denne tekst handler derfor også om, at *Guds målestok er en anden*. For Gud er alle lige. For Gud er alle lige vigtige. Stil dig op i rækken, først eller sidst – og lad Gud få del i dit liv – det er lønnen

som ikke visner i sammenligningens kunst. Det er *Guds retfærdighed*, som er sandheden, vejen og livet, og på den vej er der et kors (at bære).

Når vi prædiker, taler vi selvsagt ind i vor egen kontekst, vor egen menigheds referencer, men vi kan ikke i dag ignorere den *globalisering* vi netop er indfældet i, og selv ved ord og gerning har skabt. Vi er nok i vores sammenhæng på godt og ondt udfordret på at vi lever i denne velfærd. Mange tager den simpelthen for givet, og når så virkelig ulykke eller ondskab rammer os, så står hele tilværelsens mening på spil. Er Gud ikke den gode Gud som giver mening ind i hverdagen? Den globale udfordring er: Hvordan løse *jordens fattigdomsproblematik*?

Jeg hørte i et radioprogram, at Europa blev kaldt for en gammel mand. Det tror jeg er godt set. Vi er på en måde nogle af de første daglejere, som i den grad har udnyttet situationen i vingården; forstår vi vingården som et billede på jorden. Et eller andet sted så tror vi nok ubevidst, at vi har gjort os *fortjent* til alt dette. Det lever i bedste velgående med et Luthersk bagtæppe. Er vi de første daglejere, så må vi faktisk stille os bagerst i køen. Vi har det hele og vi vil også samtidig stå forrest. Vi har og vi får mere end nok, selv om vi deler alt det vi kan. Men vi skal ikke være stolte af vores rigdom eller styrke som det står hos Jeremias, men være stolt af at kende Gud, Herren som øver trofasthed, ret og retfærdighed på jorden

(Jer 9:23-24). Det sidste må vi så bare stole på – altså at Guds retfærdighed er Guds retfærdighed, i al evighed. I menneskelig forstand er der nok mere uretfærdighed på jorden end retfærdighed. Men spørgsmålet er: Kender vi egentlig Guds retfærdighed?

GUD TALER TIL OS

Vi kan ikke længere missionere «sandheden» ned over hovedet på de andre og hårdnakket hævde, at det er sådan evangeliet er. Evangeliet virker (gennem mennesker) mangfoldigt ind i enhver given kontekst og situation, som måtte være eksisterende. Vi må ydmyge os under korsets sandhed, at Jesus blev ydmyget og forladt, mobbet, pint og dræbt. Hvad er det, som de andre kan lære os om evangeliet? For evangeliet vokser rundt omkring i hele verden, men med et helt andet udgangspunkt, perspektiv og udtryk. Et nedefra perspektiv, med vægt på *evangeliets fattigdoms budskab eller frigørende potentiale*.

Gud taler til os via de andre, og derfor må vi ind i mellem glemme vore fastlåste forestillinger om Gud, for virkelig at kunne lytte og se klart igen. Pointet er således ikke om vi kom først eller sidst ind i vingården, om vi har arbejdet en time eller hele dagen, om vi har ret eller ikke, «Gud er sådan eller sådan,» pointet er at tage imod evangeliet, det er selve lønnen – og den er den samme for alle. Evangeliet står ikke til fald i sammenligningens eller selv-

retfærdighedens navn. Et betydningspotentiale i denne tekst kunne være at Gud siger til os: Du er også den anden. Det kunne være dig, der kom sidst ind i vingården. Guds vilje kan vi jo ikke udgranske, men via en selv og dermed i Gudsrelationen, kan du blive som den anden, som dig selv. Du skal elske din næste som dig selv (Matt 22:39).

Så sker der også noget nyt. I mørket er der et lys som kan trænge igennem. Gamle *Gudsbilleder* mister sin betydning og nye kan komme til. Meningen

med livet som stod så klart og tydeligt, og i en sikker og tryk havn, kan ikke længere bevares. Men Gud kan bevare os vel alligevel. Guds godhed er større. Det er evangeliets budskab. Gud kan bære det. Dette kræver erkendelse af egen *magtesløshed* og *manglende kontrol* over livet, og manglende kontrol over andres forhold til Gud. Og så er man ikke længere en af de første som var i vingården hele dagen, derimod en af de sidste – som så igen kan få del i glæden. Ufortjent. ■

GUDSTJENESTEFORBEREDELSE

JORDENS SÆD

Såmannssøndagen:

Prekatekst: : Luk 8,4-15 Lesetekster: Jes 55,10-11; I Kor 1,20-25

Jan Christian Kielland Nielsen
Gateprest for ungdom i Oslo
gatepresten@oslo.kirken.no

SÅKORNSSØNDAGEN

Søndagen kalles «såmannssøndagen», og teksten kalles «lignelsen om såmannen», et navn den har fra parallellteksten i Matteus 13, men i lignelsen er fokuset på såkornet, og lite på mannen. Kanskje sier navnet på søndagen noe om det tradisjonelle fokuset på viktigheten av såingen av kornet, samt en tidvis neglisjering av mottakelse og vekstvilkår av det. Teksten handler om det siste. Så burde kanskje søndagen hete

«såkornssøndagen», med vektlegging av såkornets nærmest brutalt tilfeldige vekstvilkår framfor såmannens kasting av såkorn. Herved er det foreslått.

SÅKORNET

I denne lignelsen finner vi ikke ugress og hvete, som i Matteus' lignelse om fienden som sår ugress i hveten. Vi finner ikke hvete og agn som døperens domsord i Lukas 3. Alt såkornet i lignelsen er i utgangspunktet like godt. Såkornet hentes heller ikke fra fire ulike krukker. Nei, dette såkornet kommer fra samme krukke, og såmannens tilfeldige grep

og vilkårlige armbevegelse avgjør hvor hvert enkelt korn vil havne.

SÅPROSESSEN

Mannen som går ut er ingen vanlig mann; han er en såmann. Såmannen «sår», og kornet «faller». Såprosessen handler altså ikke om å stikke kornet nøye i jorden, men om å kaste ut kornet. Hånden i posen med såkornet, armen slynger ut og fingrene slipper taket, igjen og igjen. Den gjentakende bevegelsen kommer tydeligere fram i den greske teksten: «Ho speiron tou speirai ton sponon autou kai en to speirein...» Såmann sår såkornet, han kaster det ut igjen og igjen. Det er noe tillitsfullt over såmannens gjentatte bevegelser. Det står ikke noe om at han gransker underlaget. Det kunne nesten være fristende å anklage han for ren sløsing med alt dette såkornet. Hvorfor sår han ikke i sin egen åker slik andre bibelske bønder kjøper og dyrker sin mark? Dykker vi ned bak teksten, finner vi at tradisjonell palestinsk såskikk var at kornet ble sådd før pløyingen, og at det derfor kunne kastes ut på jorden som i teksten. I teksten kommer imidlertid ikke såmannen tilbake for pløying, vanning, gjødsling og luking. Kornet er falt og overlatt til seg selv. Her skal du ligge, her er dine vekstvilkår.

KORNETSVILKÅR

Og kornets vilkår framstår i hoveddelen av teksten som svært utfordrende. Liknelsen snakker ganske brutalt og

ærlig om de livsbetingelsene såkornet er underkastet. Vi blir kjent med fire ulike vekstvilkår, og fokuset er på forskjellen mellom tre dårlige steder og et godt.

Kornet ved veien trækkes ned og blir spist av fuglene under himmelen. Og vi visste jo at fugler sår ikke og høster ikke, men at de skulle spise dette såkornet, det hadde vel hverken såmannen eller leserne kunnet forutse. Annet korn faller på steingrunn, og til forskjell fra hos Markus og Matteus, hvor kornet selv mangler røtter, skriver Lukas om hvordan det ikke får væte. Annet korn faller blant tornebusker. Tornebuskene, som kanskje er plantet for å holde dyr og mennesker unna kornet som skal vokse til, kveler i stedet dette såkornet. Så langt framstår skjebnen til det meste av såkornet som svært dystert, og jeg vet ikke om jeg skal le eller gråte av såmannens mislykkede prosjekt. Den tillitsfulle såprosessen har slått feil. Men så altså; en avling få har sett maken til.

Der Matteus og Markus har skilt mellom grøden med tretti, seksti og hundre ganger såkornet, slår Lukas enkelt og raust fast: hundre ganger punktum. Tjue ganger mer enn en hardtarbeidende og gudfryktig bonde i romersk Palestina kunne forvente. Med tanke på at Jesus fortsatt forkynner i det rurale Galilea, og først i Lukas 9,51 skal vende ansiktet mot Jerusalem, kan vi regne med smått hakeslepp eller mistro hos bøndene som har strømmet til for å høre Jesus tale.

OPPFORDRING TIL Å HØRE

Jesus roper at de som har ører, skal høre, og knytter an til et hovedtema i kapittel 8: I vers 18 tematiseres høringen igjen: «Pass på hvordan dere hører». I vers 21 blir de som nå ikke bare hører Guds ord, men i tillegg gjør etter det, til Jesu sanne familie. Men like raskt som Jesus har oppfordret folk til å høre, kommer vanskelighetene for såkornet igjen inn: De skal høre, men de skal altså ikke forstå. Og de skal se, men ikke skjelne. Men både disiplene og leserne er gitt å kjenne Guds rikes hemmeligheter, og før vi har rukket å tenke på dette folket som av en eller annen grunn ikke greier å forstå og skjelne, kommer hemmeligheten plutselig og bombastisk: «Dette er meningen med liknelsen».

GUDS ORD

Så skal vi altså få forklaringen, men her blir jeg forvirret. «Såkornet er Guds ord», forklarer Jesus og Lukas. Og Lukas' bruk av Ordet, som begynte allerede i evangeliets 2. vers om «dem som helt fra først av var øyenvitner og tjenere» for det, klirrer igjen. Dette går igjen hos Lukas; Jesus forkynner Guds ord ved Genesaretsjøen i kapittel 5, og snart etter vår lignelse kaller han «de som hører Guds ord og gjør etter det» for sin sanne familie. Mens forkynnelsen av «Guds ord» i Lukasevangeliet utføres av Jesus, bruker Lukas den samme formuleringen om disiplenes virksomhet i Apostlenes gjerninger. Det virker så enkelt; Guds ord sås hos folket, det

fortelles i landsby etter landsby. Noen er så vrangt at de ikke tar imot, og da «skal dere dra bort fra den byen og riste støvet av føttene. Det skal være et vitnesbyrd mot dem» (Luk 9,5), for andre er åpne og både hører og forstår.

KOMPLEKSITETENS EVANGELIUM

Men den fortsettende forklaringen kompliserer og roter til denne behagelige matematiske teologien. Videre brukes «de» om kombinasjonen av såkornene og vekstvilkårene; de ved veien opplever at djevelen tar ordet bort fra dem, de på steingrunn har ingen rot. De som falt blant tornebusker, kveles. De i den gode jorden er utholdende og bærer frukt. Og her kommer det unike ved denne liknelsen fram: problematiseringen av Ordets vekstvilkår. Som en av få tekster i Det nye testamente, forteller denne lignelsen om hvordan menneskers tro ikke får de vekstvilkår den kunne trenge. Slik er teksten en befriende og livsnær kontrast til den rettlinjede framstillingen av Guds rikes korn i Markus 4, hvor bonden sår, sover og står opp, og svinger kornet når grøden er moden. Og i motsetning til døperens ord om mannen som står med kasteskovlen i hånden for å rense kornet på treskeplassen og samle hveten i låven, som vi kan høre og høre, men ikke forstå, inviterer denne teksten nettopp til forståelse. I motsetning til i de andre korn tekstene, er det heller ikke et fokus på straff og dom over det såkornet som aldri får vokse opp.

KOMPLEKSITETENS MYSTERIUM

Hvordan forholder vi oss til ulike reaksjoner på evangeliet? Det var et mysterium evangeliene tematiserte blant annet gjennom denne liknelsen, og som åpenbart var viktig blant de første kristne. Søndagens tekst gir grunnlag for ydmykhet i møte med mennesker som finner det vanskelig å tro. Tro er ifølge denne teksten ikke et enkelt og ukomplisert valg, den kan rammes og påvirkes utenfra. Tekstens analyse av hvordan bekymringer, nytelse og rikdom kveler troen, er like aktuell i dag som i det første århundret. Mange av tilhørerne til søndagens preken har alt for mye penger, og har slett ikke godt av det. Har vi ikke vært inne på det i tidligere prekener, er denne teksten en ny anledning til å tematisere det. Andre finner ikke rot for ordet i eget liv, kanskje på grunn av møte med overfladiske ord om tro og liv. At evangelium som er rotfestet i levdt liv, ikke bare er tilhørernes ansvar. Her ligger en mulighet og et ansvar hos enhver teolog. Atter andre opplever i tekstens språkdrakt at «djevelen tar ordet bort fra hjertet deres» – en tros- og tvilsforståelse som er enda mer utfordrende idet den hevder at Guds motstander har makt til å ta troen fra noen som skulle ønske å tro. At mennesker ønsker å tro, men likevel ikke klarer det, er like fullt ikke en ukjent erfaring.

HVEM ER VI?

Aller mest gir teksten en anledning

til refleksjon rundt hvordan vår motakelse av såkornet formes og merkes av hvilken bakgrunn vi har. Noen har igjen og igjen fått høre det gode evangeliet om Guds kjærlighet, og har fått bli kjent med hemmeligheten og vokse i tillit til den. Andre har møtt fordømmelse, nedvurdering og arroganse, eller rett og slett et budskap som de hørte og hørte, men aldri fikk hjelp til å forstå og leve på. Noen har fått komme med spørsmål, innvendinger og reaksjoner, andre har opplevd at de måtte legge igjen en del av livet på kirketrappa. Noen har blitt vannet og gjødslet, oppmuntret til å bruke sine evner og være frimodige, andre har blitt oversett og etterlatt som korn på veien.

Midt i denne kompleksiteten, tenker jeg det kan skape håp å gå tilbake til starten av lignelsen: Den gjentakende understrekingen av såmannens såing av såkornet. Etter såkornssøndagens gjennomgang av såkornets komplekse og dels tilfeldige vekstvilkår, kan det igjen gi mening å minne om såmannen. Å bruke såmannen som et bilde på Gud gir et bilde av en Gud som ikke slutter å så; som raust kaster ut nye såkorn. Det gir et bilde av en Gud som ikke slutter å tro på at vi kan vokse og leve. ■

Litteratur:

- Johnson, L.T. 1991. *Sacra Pagina Series 3 - The Gospel of Luke*, Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press
- Malina, B.J. og Rohrbaugh, R. 1992. *Social-Science Commentary on the Synoptic Gospels*, Minneapolis: Fortress Press

TROLLFJELLET

Kristi forklarelsesdag:

Prekentekest: Matt 17,1-9 Lesetekster: 2 Mos 34,27-35; Åp 1,9-18

Kjell Ivar Berger
Sokneprest i Strinda, Mjøndalen
Kiv-ber@online.no

DE FABEL-AKTIGE TEKSTER

Å bevege seg i grenseland mellom fortelling, fantasi og fabel kan være spennende. Her, som andre steder i de bibelske bøker, gjelder det å vandre varsomt, ikke ta ting altfor bokstavelig, og ikke minst lese med flere kritiske blikk, både hva angår tekstene og den blinde tro på snusfornuftig teologisk tilnærming. Vi har med tekster å gjøre som sprenger flere rammer der logikken er den mest skadelidende. Jeg gir Christian Scriver (1629-63) min fulle tilslutning: «Hele beretningen om vår frelsers Jesu Kristi forklarelse er full av merkverdigheter.»

FRA ÅPENBARING TIL FORKLARING

Skulle jeg våge en form for fellesbetegnelse på de tre tekstene som er gitt oss, handler de om teofani. Det er åpenbaringstekster. At denne dagen i kirkeåret ble flyttet fra høsten til slutten på åpenbaringstiden, er et heldig grep. Det gir mening, ettersom de to begrepene åpenbaring og forklaring semantisk sett er i samme familie. I norsk språkdrakt

er imidlertid betegnelsen åpenbaring bedre å bruke for det som refereres av Matteus. Vi har med en visjon å gjøre mer enn en forklarende tekst. Men kanskje er det det som er predikantens oppgave; å forklare åpenbaringen? I så fall står vi overfor en formidabel oppgave. Så stor at jeg alltid har kjent på motstand mot å preke på denne dagen. Det bor en skeptisk tviler i meg. Han dukker også opp på Kristi himmelfartsdag. Jeg liker ikke tekster der inkarnasjonen settes i revers.

TEKSTENE PÅ DAGEN

Exodus-fortellingen vitner om hva ørkenvandrerne så da Moses kom ned fra fjellet etter sitt møte med Jahve. Det lyste av ham, spesielt ansiktet, såpass sterkt at andre trakk seg bort, og det ble lagt et slør over ham. Møtet med Jahve hadde forandret ham. Det står ingenting om hvor lenge denne effekten holdt seg. Men etterpå hadde han mye han skulle ha sagt, ikke minst om hvordan helligdommen i tabernaklet skulle lages og innredes, der paktskisten med Guds hellige bud skulle oppbevares.

Teksten fra Johannes' åpenbaring er introduksjonen til brevene som begyn-

ner i kap. 2. Her spares det ikke på effektene. Johannes så en menneskesønn med maktsymboler over hele kroppen, med en røst som brusende vannmasser og et tveegget sverd som stakk ut av munnen. Det lyste av øyner og ansikt, og Johannes fikk høre at det var denne menneskesønn som hadde nøklene til døden og dødsriket. I møte med truende omgivelser var det ikke tvil om hvem som hadde makten. Derfor også budskapet: «Frykt ikke! Jeg er den første og den siste» (1,17)

Fortellingen hos Matteus har motiver som ligner begge de nevnte tekstene. Jesus forvandles foran øynene på de tre forskrekkede tilskuerne, ansiktet skinte som solen og klærne ble hvite som lyset. Moses og Elia dukker opp (begge hadde uavklarte livsavslutninger). De representerte begge profetskikkelser som på spesielle måter hadde vært vitne til teofanier; Moses ved den brennende tornebusk (2 Mos 3) og Elia i sin kamp mot Ba'als profeter (1 Kong 18). Ild og lys ser ut for å være aktuelle fysiske metaforer for Guds nærvær i alle fortellingene. For noen et herlig lys, for andre en fortærende ild som slukte Guds motstandere.

EVANGELISTENES FORTELLING

Alle tre synoptikere gjengir fortellingen om hendelsen uten store ulikheter. De har alle med det som står igjen som det viktigste budskapet: Røsten fra skyen som ropte ut: «Dette er min Sønn, den elskede, i ham har jeg min glede. Hør

ham!» (Matt 17,5, Mark 9,7, Luk 9,35). Det var denne meldingen som (i henhold til Matteus) fikk de tre disiplene til å falle til jorden i frykt. Lukas har med en underlig setning om at de tre disiplene var svært trette. De falt i dyp søvn (Luk 9,32). Likheten med Getsemane-episoden er påfallende og forekommer meg svært underlig. Her er disiplene vitne til tidenes åpenbaring – og de faller i søvn! Kanskje er det litterært sett en ren sammenblanding i fortellertradisjonen, eller Lukas vil understreke teologisk at i de avgjørende øyeblikk må Jesus stå alene, uten støtte fra sine utvalgte disipler. Bare han kunne bære vekten av det som skjedde. Alle tre synoptikerne ender fortellingen med kommentaren om at Jesus stod igjen alene. «De så ingen annen enn Jesus.» Tydeligvis et poeng blant de som tradderte fortellingen: Moses var historie. Elia var historie. De hadde møtt sin overmann i Jesus Kristus, Guds egen sønn.

FORTELLINGEN I DEN FØRSTE KRISTNE TID

Alle fortellinger i NT må leses retrospektivt. De som ble tatt vare på gjennom den muntlige tradisjonen og etter hvert satt på papiret av skribentene, hadde sin nødvendige funksjon blant de første kristne. Det er spennende å spørre: Hvilken funksjon, hvilken hensikt, hvilket mål var det som gjorde at urcellene i den kristne kirke tok vare på denne spesielle fortellingen?

Forklaringene kan være mange, noen sammenfallende og noe motstridende. Noen mulige:

1. Noe skjedde virkelig der oppe på fjellet som de nærværende (eller sovende) disiplene først tiet om, for så å fortelle om senere. Menneskelig sett er hele fortellingen absurd. Man tier om slikt.

2. Fortellingen vil, i tillegg til dåpsfortellingene hos alle evangelister (Matt 3, Mark 1, Luk 3 og Joh 1), forsterke og legitimere forkynnelsen av Jesus som Guds egen sønn.

3. Fortellingen vil også begrunne og forklare hvordan Peter, Jakob og Johannes fikk en særstilling blant disiplene og i urmenighetene. Vi kjenner godt til Peters lederrolle. Acta har sine klare preferanser – og gjengir Peters posisjon uten motargumenter. Enkelte ord i evangeliene gir samme melding. Men det er lov å spørre: Har disse ordene fått sin sterke betoning fordi Peter allerede hadde tatt makten, eller var han virkelig satt til sin funksjon av mesteren selv? Slike tekster bidrar i hvert fall til å forsterke og befeste hans posisjon.

4. Når fortellingen så tydelig nevner en ordveksling mellom Jesus, Moses og Elia, bidrar de til å forsterke troen på at oppstandelsen er et fysisk fenomen. I livet i det hinsidige er det mulig å kommunisere.

5. Overfor et jødisk miljø (Matteus skrev for dette) vil en slik åpenbarings-tekst legitimere Jesu sammenheng og videreføring av den gamle pakt. Hans kontinuitet med og dominans over

Moses og Elia får betydning. Han var virkelig Messias, den som skulle avløse den gamle pakt med sitt nye gudsrike.

FORTELLINGEN SOM PREKENTEKST

Hvaskal vi da si på Kristi Forklarelsesdag i 2011? Ingen enkel sak. Mens forkynnelse vanligvis konsentrerer seg om inkarnatoriske sannheter og forsøk på å gjøre Jesu nærvær til et aktuelt og avgjørende element blant kristentroens dogmatiske fundamenter, fristes vi i dag til å løfte våre øyne opp mot fjellet og skyene. Hvor skal så vår hjelp komme fra?

Vi får våge å konsentrere oss om Matteus. Mine øyne blir limt fast til Jesu avsluttende kommentar til sine disipler etter at den underlige dialogen er avsluttet: «Reis dere, og frykt ikke!» Med andre ord: Om dere ikke skjønner et kvidder av dette, skal det ikke være frykten som sitter igjen, men frimodigheten. Frimodigheten til å fortsette å tale om Guds sønn som ikke ble på fjellet, men kom ned og fortsatte sin vei til de mennesker han var kommet for å tjene og gi sitt liv for. Han kommer raskt til barnet i kap. 18 og understreker at den største i himmelriket er liten som dette barnet. Moses med sin makt og myndighet er ikke den største. Elia med sin kamp og sin ild og sin steinharde dom er ikke den største, men den som er som et lite barn og den som tar imot et lite barn i Jesu navn. Kristi Forklarelsesdag ga oss blick inn

i noe hellig og mystisk og nesten magisk. Noen ganger kan vi meditere og drømme oss dit, men forblir vi der, da

er vi dårlige evangelister. Vi må ned fra fjellet... ■

NARRANE SI TID

Søndag før faste (Fastelavnssøndag):

Prekatekst: Luk 18,31-43 Lesetekster: Jes 52,13-15; I Kor 13,1-13

Andreas Hilmo Grandy-Teig
Kapellanvikar i Røa og Sørkedal
Andreas.Hilmo.Grandy-Teig@oslo.kirken.no

NOKO VI IKKJE FORSTÅR?

Fastetida har enno ikkje starta. Likevel er det denne søndagen uunngåeleg å vende blikket framover, mot fastetida, og mot lidelseshistoria. Ikkje minst første rekkes evangelium og parallellen i GT-lesninga løfter Jesu lidelse eksplisitt fram i bevisstheita vår. Dette er dei programmatiskane tekstane for inngangen til «langfasta». Her finn vi den tydelegaste av dei tre tilfella der Jesus snakkar om sin død. Han nemner at menneskesonen skal bli håna, mishandla, spytt på, piska og slått ihjel, før han skal stå opp att. Tidlegare (Luk 9,44ff par og 9,22f par) har det kun vore snakk om å bli overgitt og drept. Også dei synoptiske parallellane til Lukas har ei meir detaljert beskrivelse i Jesu tredje varsel om det som skal skje. Svaret fra disiplane er

vantru hos alle dei tre synoptikarane.

Noko er vanskeleg ved dette varselet om Jesu lidelse. Den eksplisitte måten lidinga blir beskriven på, bør få oss lesarar i dag til å stille oss spørsmålet: Kva er det disiplane ikkje forstår? Ligg det vanskelege i å godta at meisteren deira skal lide og dø? Ligg det i at Jesus snakkar om si oppstode etter tre dagar i grava? Handlar det om dei teologiske forutsetningane dei har tolka Jesu virke ut i fra? Kan menneskesonen, Messias, tape og lide om han kjem med Guds makt og myndigheit? Kan orda fra den allmechtige Gud, som skal bli oppfylt (jf. v. 31), varsle om anna enn seier?

Ein bør kanskje også stille seg spørsmålet: Kva ved denne eksplisitte budskapet er det som er vanskeleg for truande og ikkje-truande (og alle dei imellom) i dag? Vi er vant med lidelse i det 21. århundret, vi blir eksponert for verdas lidelse og lidelsen i våre eigne liv.

Det å lide kan i dag gi ein fordelaktig status som «underdog», eller offer som har rett på hjelp eller gjenreising. Men for å vinne respekt må menneske med ein rolle i samfunnet vise at dei oppfyller forventningane om styrke, suksess, evne til å vinne; ein må vise at argumenta held og at «prosjektet» har livets rett. Det appellerer ikkje å forkynne sitt eige nederlag. Det handlar mindre om Guds allmakt, men vi har i dag kanskje like vanskeleg for å sjå nederlag som seier, som folk hadde på Jesu tid.

BORTANFOR HORISONTEN

Det er vanskeleg å ta til seg ein bodskap som bryt med vår eigen horisont. Vitenskapsfilosofen Thomas Kuhn brukte omgrepet paradigme om det som er mogleg å tenke innanfor vår tankemessige horisont. Livet blir levd innanfor eit paradigme som gjør enkelte tankar moglege og andre tankar umoglege. Vi kan overføre omgrepet på den allmenne samtalen i eit samfunn, og både for det første og det 21. hundreåret vil det gjelde reglar for kva tankar som er tenkbare.

Fastelavn er karnevalets og narrane si tid. I tillegg til å være fest, dans og moro (jf. tradisjonen med fastelavnsbollar, ballsesongen som i Østerrike enno strekker seg fra jul til fastelavn, og dei velkjente karnevalsopptoga fra Latin-Amerika), har karnevalstradisjonen noko utfordrande og subversivt ved seg. I seinmiddelalderen var fastelavn i store delar av Europa ein dag da narra-

ne fikk styre. Dei latterlege, dei lågt på rangstigen, vart vald til narrane sitt hoff og sett til å regjere over narredømmet. For nokre dagar vart det snudd opp ned på ein sosial orden. Det som ikkje kunne tenkast vart levd ut.

Er det ein parallell her til evangeliefortellinga, og kven er i så fall narrane der? Disiplane som er utvalde, men som igjennom evangelia stadig framstår som uvitande og uforståande ovanfor Jesu bodskap? Eller den blinde fra Jeriko som får beskjed om å tie stille med sine rop fra nederst på rangstigen? Eller Jesus, tømrrarsonen fra Nasareth som vandrar rundt med ein gjeng fiskarar og utstøtte med ein bodskap han veit provoserer både politisk og religiøs elite?

FASTETIDA SOM UTRYGGHEIT

Fastetida for oss kristne er ein trygg risiko. Vi veit at livet vann over døden. Korleis var det for Jesus? Var han trygg på sin eigen person, at profetiane måtte gjelde for han? Vi har allereie slått fast at det var vanskeleg for disiplane, som prøvde å finne ut av kven meisteren deira var. For oss derimot, er seieren gjennom oppstandelsen etablert som faktum (uansett korleis ein tolkar det). Det fargar all lidelse og sårbarheit i fastetida. Vi veit at vi kan feire på påskedag, og at fastetida bare varar 46 dagar (med pause kvar søndag). Risikoen vi eventuelt inngår med eit fasteprojekt er minimal, kalkulert og innanfor tryggerammer.

Karnevalet var også trygt. Dei fattige og narrane som hadde vore med på folkefesten, måtte gå tilbake til kvardagen, med samme utryggheit som før. For dei herskande var det ein trygg sikkerheitsventil, eller årleg lindring av sår som folk kjente på ikkje bare i fastetida, men gjennom heile året.

Men røttene for fastetida ligg i det utrygge. Utrygt om Jesus vil stå opp, utrygt om forkynnelsen (hans, men også vår?) vil føre til faktisk endring i verda, utrygt kva slags framtid disiplane kan vente seg, utrygt om Gud faktisk er kjærleg og allmechtig, erfart lidelse tatt i betraktning. På denne fastelavnssøndagen, kan seier kanskje sjåast som ein utrygg kategori. Eit kanskje, eit håp. I motsetning til den tryggheta oppstoda har gitt oss kristne å bre om oss med, tematiserer inngangen til fastetida ei utryggheit som ligg ved kjernen av påskehøgtida. Ei utryggheit som gjør erfaringa av livets seier over døden til så mykje meir enn fine ord. Og ei utryggheit som gjør kristen triumfalisme (på eigne og andres vegne) umogleg.

FASTEAKSJON MED UTRYGT POTENSIALE

Kirkens nødhjelp har i 2011 «økonomisk rettferd» som overskrift for fasteaksjonen. Det handlar om å hjelpe folk utan store ressursar til rimelege lån, ei stemme i styringa av økonomien, og meir rettferdige internasjonale skattereglar. Når planlegginga av denne søndagen er i gang, vil også meir in-

formasjon om KN sin kampanje være tilgjengeleg på kirkensnodhjelp.no. Det kan være aktuelt å fokusere på at kampen for økonomiske rettferdighet gjør våre liv mindre trygge. Økonomisk rettferd for menneske i fattige land krev meir enn økonomisk vekst: Dei strukturane og mekanismane som har gjort personar og institusjonar i vesten rike på resten av verda sin kostnad, må bli endra radikalt. Truleg får vi ikkje fram reelle løysningar på fattigdomsproblema utan å forlate paradigmet om at økonomisk vekst er nødvendig for å bygge gode samfunn. For oss i rike land betyr dette ei utryggheit som vi står ovanfor. Ei utryggheit i radikal forstand, fordi vi ikkje kjenner utfallet. Vi kan ikkje være sikre på at vi kjem ut som vinnarar i eit anna økonomisk system, som tar omsyn både til jordas og klimaet sine grense, og til rettferdig fordeling mellom menneska.

Kan vi oppfordre til at fastetida må være ei tid for å møte og utsette oss sjølv for utryggheit? Kan vi konkret gjøre det mogleg for folk å sette seg inn i fasteaksjonen sitt anliggende, økonomisk rettferd, og moglege alternative økonomiar? Kan også fastetida være ei tid da kristne tør berøre lidelsen utan sikkerhetsnett? Utan trygghet om seier?

Eit alternativt fasteprojekt, som ikkje er fullt ut utrygt, men som inviterer til å berøre det utrygge, er å leve på minstelønn gjennom heile fastetida. I Storbritannia, der det finst lovfesta

minstelønn, har fleire kyrkjelyder og kyrkjeleiarar hatt dette som sin fastedisiplin. Framleis har ein trygghet for full inntekt att fra påskedag, men det å leve på noko som liknar minstelønn aktiviserer den utryggheta mange lever med – også i Noreg. Her i vårt land har vi ikkje lovfesta minstelønn, men skulle ein prøve noko liknande her, kunne ein orientere seg blant anna i forhold til minstelønssatsane i dei allmenngjorte tariffavtalane som gjeld i nokre bransjar, sosialhjelpssatsane, og

standardbudsjettet for SIFO – Statens institutt for forbruksforskning.

Salmar:

NoS 128 *Se vi går opp til Jerusalem*

NoS 578 *Gud, riv oss ut av tidens jag*

NoS 762 *Ei kjærleg hand vil nå oss*

S97 116 *Du åpner døren for ditt rikes komme*

S97 103 *Når jord og himmel møtes her*

NoS 710 *Vi rekker våre hender frem*

KIRKA OG JESUS

Sven Thore Kloster
Rådgiver i Mellomkirkelig råd
sven.thore.kloster@kirken.no

Bjørn Ole Hovda leverer med teksten «Kirken og selotene» i NNK 7/2010 et friskt tilsvaer på mitt innlegg i NNK 6/2010 hvor jeg utfordret ham på å tenke mer nyansert om det politiske engasjementet til en luthersk kirke.

Slik jeg forstår det, er vi begge enige om at selv om kirkefelleskapet ikke er et politisk fellesskap, kan og skal kirka i noen situasjoner uttale seg politisk. Hovda ser til og med ut til å erkjenne at kirka kan bedrive politisk systemkritikk, om enn i beskjeden grad. Å befinne seg i et slikt begrenset politisk rom, er en krevende balansekunst, og det må derfor føres en kontinuerlig, kritisk samtale om hvor grensene for det politiske engasjementet bør gå og hvor konkret det skal være. Hovda bidrar i så måte til en slik kritisk samtale. Han mener at Dnk alt for ofte er alt for politisk konkret, og at den står i fare for å kommunisere «troen på én politisk sannhet som forutsetning for kirke-medlemskap og enhet.» Jeg melder meg ikke til oppgaven å skulle forsvare

Dnk, men mener Hovda overdriver anklagene og i for stor grad karikerer Dnks politiske engasjement. Det finnes opplagt saker hvor kirkelige aktører har opptrådt mer politisk konkret enn det de burde ha gjort. Samtidig mener jeg Hovdas påstand trenger bedre dokumentasjon og henvisninger til konkrete saker for å være troverdig og interessant. Generelle påstander og en følelse av et overdrevent politisk engasjement holder ikke. Behovet for å vise til konkrete saker skyldes ikke bare muligheten for å etterprøve påstanden. Det skyldes også at debatten om kirkas politiske engasjement alltid må handle om konkrete saker: Det er nemlig umulig å diskutere en teoretisk og abstrakt grense for det politiske engasjementet eller lage et system for hvor konkret kirka kan uttale seg om aktuelle samfunnsprospørsmål. Hva og hvordan noe er politisk vil alltid være kontekstuell bestemt, og dessuten farges det av våre egne politiske preferanser.

KONFESJON

Jeg etterlyste en mer nyansert debatt om lutherdom og kirkelig politiske

engasjement, som også tar inn over seg nyere erfaringer enn 1500-tallets, blant annet erfaringer fra det globale lutherske kirkefelleskapet i Det lutherske verdensforbund (LVF). Dette er ikke å «reducere konfesjonen og sitte igjen med én norm: dagens tilstand». Konfesjon er ikke noe statisk, men noe som stadig nytolkes og reformeres – især den lutherske. Det betyr ikke at vi skal kaste reformatorenes innsikter over bord, men det betyr at vi må ha en kritisk vurdering av hvordan disse innsiktene gir mening for kirke og teologi i dag. Utfordringen er altså å fortolke og forholde seg til differensieringen mellom lov og evangelium i lys av for eksempel nyere sosiologiske, politiske, sosiale og teologiske innsikter – om ikke for kirkehistorikere, så i hvert fall for en kirke. Vi skal ikke forkaste konfesjonelle prinsipper, men heller ikke kategorisk og monolittisk utlegge hva de betyr kun på bakgrunn av hva det engang betydde.

Det konfesjonelle må i kirkelig sammenheng hele tiden undersøkes. Det kan for eksempel tenkes at det finnes ressurser i den konfesjonelle tradisjonen man tidligere har oversett eller nedtont, som igjen kan vise seg å ha stor aktualitet. Det var trolig det som skjedde da generalforsamlingen til LVF i sommer fokuserte på menneskerettigheter og staters ansvar for sine innbyggere med utgangspunkt i Den store katekismens kommentarer til Fader vår og bønnen «gi oss i dag vårt daglige brød.»

I undersøkelsen og nyfortolkningen av det konfesjonelle hører også bibelmaterialet med. Man kommer ikke utenom forholdet og spenningen mellom bibelteologi og dogmatikk. Det bibelteologiske har en dobbelt funksjon – både å kritisere og bekrefte det konfesjonelle. I dette tilfellet vil det være naturlig å spørre seg om det finnes bibelsk grunnlag for å hevde at spørsmål som handler om hvordan myndighetene legger forholdene til rette for menneskers levekår og liv, befinner seg utenfor kirkas interessefelt og bør overlates til myndighetene alene. Jeg ser ikke at det finnes et slikt grunnlag. Hovda gjør et poeng av at Jesus ikke var selot. Ganske riktig, han brukte ikke vold, men han var da heller ingen selvstendig, næringsdrivende snekkerentreprenør som lot være å blande seg i politiske saker?

Selv om ikke kirka skal styre verden, skal hun heller ikke la den seile sin egen sjø. Hovda har trening i å forholde seg til simul-tenking. En kirke som samtidig er ikke-politisk og politisk burde ikke være umulig å tenke seg innenfor det konfesjonelle.

FORPLIKTELSE OG VERDIFELLESSKAP

Hovda unnviker langt på vei utfordringen jeg gir ham om det forpliktende kirkefelleskapet. Dels gjør han dette ved å foreta en lite kledelig stråmannsargumentasjon om at Dnk har større omtanke ovenfor Taliban enn de forfulgte kristne (er han overhode kjent

med Mellomkirkelig råds politiske engasjement for trosforfulgte?) og dels ved å relativisere fellesskapsforpliktelsen ved å si at den gjelder for alle mennesker.

Det er mer å si om forpliktelse enn dette. Selv om kirka er forpliktet til å være åpen for mennesker av ulike politiske holdninger, og må være det, betyr ikke det at kirkas samfunnsengasjement skal være summen av medlemmenes holdninger eller noe alle kirkemedlemmene skal være enige i. Tvert om er det jo slik at kirka møter mennesker med et budskap som kommer utenfra. Budskapet har transformerende appell, det lyder: Kom som du er, og la deg forme av Guds nåde og kjærlighet. Kirkefellesskapet er altså konstituert slik at det er åpent for å bli utfordret utenfra på etiske og verdimesige posisjoner og holdninger. Kirkenes Verdensråd har etablert begrepet om kirka som «moral community» nettopp for å si at i det heterogene, politiske fellesskapet må det være en bevegelse for å virkeliggjøre de verdiene som Gud har kalt menneskene til å leve i og for. Utfordringen blir derfor hvordan en luthersk kirke som legger CA 7 til grunn for sin kirkeforståelse skal forholde seg til dette. Jeg synes ikke at Hovda klarer å svare godt på det.

DIFFERENSIERT KIRKEBEGREP OG SAMFUNNSENGASJEMENT

Jeg har naturligvis heller ikke et særlig godt svar. I forrige innlegg prøvde jeg å

lansere et kompromiss om at i en luthersk kirkeforståelse kan man ha ulike kirkelige aktører med ulike politiske roller og posisjoner. Hovda svarte ved å beskyldte meg for å ha et nestoriansk kirkebegrep.

Historisk sett har kirkene gitt rom for ulike spesielle tjenester og fellesskap med spesialiserte og avgrensede mandater innenfor et helhetlig kirkelig oppdrag og organisering. Klostrene har hatt slike funksjoner innenfor den romersk-katolske kirka og de ortodokse kirkene. I moderne tid har særlig diakonale institusjoner og misjonsorganisasjoner vært uttrykk for dette i lutherske kirker. Spesialiserte organiseringer innenfor kirka er også kirke – hvor nestoriansk det enn måtte (mis)forstås.

I tillegg til en mer differensiert tilnærming til kirka og dens ulike aktører og roller, er jeg enig med Hovda i at det er behov for en mer differensiert tilnærming til hva som er politikk og samfunnsengasjement. Hovda godtar at en luthersk kirke ikke kommer utenom visse etiske og verdibaserte grunnlagsposisjoner (noen eksempler kan være vern av menneskeverdet og skaperverket, fattigdomsbekjempelse, omsorg for nødlidende og fremmede etc.). Disse verdiene formidles blant annet i forkynnelsen, bønner og salmesang. Og de formidles og virkeliggjøres i handling i den kirkelige diakonien. Men diakoni er som kjent mer enn å hjelpe et konkret nødlidende menneske i menigheten. Lutherske kirker har i

økende grad innsett at det er et behov for å kontekstualisere – og derfor også konkretisere og spesialisere – diakonien. Det har resultert i spesialiserte diakonale organer og institusjoner. Det kirkelige samfunnsengasjementet kommer på denne måten til uttrykk i alt fra rådgivning til styresmakter og til spesialiserte posisjoner i konkrete politiske prosesser, jf. LVFs dokument *Diakonia in Context* (2006).

Dette er naturligvis samfunnsmessige og politiske posisjoner som i liten grad bør være del av forkynnelsen, men allikevel kan fremføres med kirkelig tyngde og legitimitet – enten av synodale råd/utvalg, ordinerte personer eller spesialiserte diakonale organisasjoner. Mens Hovda går langt i å karikerer samfunnsengasjement som selvrettferdiggjørelse og moralisme, vil jeg si at for kirka er det nødvendig å ha spesialiserte organer og organisasjoner som har mandat til å delta i politiske prosesser for å følge grunnlagsverdiene helt fram til konkretisering i politiske beslutninger. Hvis ikke, fraskriver man seg ansvaret som reises av grunnlagsverdiene, og risikerer at de blir meningsløse.

Hver posisjon og sak må prøves på sin forankring, både i forhold til de generelle grunnverdiene, bibelske nor-

mer, menneskelige erfaringer og konfessionelle anliggender. Det er selvsagt også viktig at det politiske mindretallet i slike kirkelige, spesialiserte organer blir tatt på alvor og respektert, sånn at det ikke hersker noe tvil om at alle er like legitime aktører i samtalen og kirkefellesskapet.

AVSLUTNING

Kirka har ikke fått en spesialåpenbaring som gir svar på alle verdens etiske og politiske spørsmål, men det betyr ikke at den er mindre kompetent enn andre i samfunnsmessige vurderinger, og det betyr ikke at den skal avstå fra å delta i samtalene om hvordan man legger forholdene til rette for menneskers liv og menneskers livsbetingelser. Derimot betyr det at et slikt engasjement må være ydmykt og også ha rom for politiske meningsmotstandere. Kirka må være ytterst varsom med sitt politiske engasjement. Jeg er enig med Hovda i at faren for å velsigne ideologiske strømninger og påberope seg «Gott mit Uns» i politiske saker definitivt er til stede. Samtidig kan ikke redselen for å gjøre feil hindre et aktivt kirkelig samfunnsengasjement. Det mener jeg vil være en større feil. ■

FOLKEKIRKE OG FENOMENOLOGI

Carsten Schuerhoff
Kapellan i Haugerud menighet
carsten.schuerhoff@oslo.kirken.no

I vår hadde jeg gleden av å være med i Strategigruppen for Østre Aker prosti. *Anne Hilde Laland*, prost i Østre Aker, ledet gruppen og hun legger i NNK 6/2010 frem tanker om hva det vil si å være folkekirke i Groruddalen. I sin tekst beveger hun seg fra en demografisk beskrivelse av Groruddalen til en benevnelse av teologiske utfordringer som springer ut av denne. I den siste teoretiske delen av teksten understøtter og bearbeider hun utfordringene ved hjelp av en fenomenologisk tilnærming.

I det følgende vil jeg vise at man ved å ta inn tysk-dogmatiske tanker rundt folkekirkebegrepet og ved å utvide fenomenologien, kan komme til en spissere beskrivelse av kirkens muligheter i Groruddalen.

FOLKEKIRKE SOM TEOLOGISK NORM: FRIHETENS KIRKE

I en norsk sammenheng er kirkevirkeligheten i Groruddalen unik på en måte som utløser behovet for å snakke om *folkekirke* på en ny måte. Min påstand

er at utfordringene i Groruddalen er strukturelt sett sammenlignbare med utfordringer som har vært identifisert i Tyskland og at det derfor kan hentes inspirasjon fra reformprosessen som er påbegynt i de tyske protestantiske kirker.

I Tyskland er kirkens majoritetsposisjon i ferd med å svinne bort, hovedsakelig grunnet migrasjon eller – i de østlige delstatene – på grunn av historiske omstendigheter. Medlemsfravall og et skattesystem som fritar pensjonistene fra kirkeskatten, har gitt kirkene for lite penger i forhold til ambisjonsnivået. Videre finnes det administrative (dobbel-)strukturer som er kostbare og som ikke lenger anses for å være hensiktsmessige. Dette er hovedoverskrifter som burde være gjenkjennelige i vår sammenheng.

Inn i denne situasjonen har Den evangeliske kirke i Tyskland (EKD) påbegynt en bred reformprosess. Prosessen tok fart med at Rådet, under ledelse av biskop *Wolfgang Huber*, la frem et dokument i 2006: *Frihetens kirke. Perspektiver for kirken i det 21. århundre*. I forordet nevner Huber fire punkter som siden har fulgt prosessen:

1. Kirken må profilere seg og ikke gå seg vill i utydelig aktivitet, det som heter «protestantisk» må være gjenkjennelig som protestantisk.
2. Kirken må våge å ha tyngdepunkter, ikke strebe etter fullstendighet – det gjelder å være synlig overalt, uten å være overalt.
3. Kirken må være fleksibel i utformingen og ikke klamre seg til overleverte strukturer.
4. Kirken må orientere seg utad og ikke la seg lede av selvtilfredshet.

Selvsagt har dokumentet skapt diskusjon, noen meget negative, andre meget positive. Oppsummerende må en likevel konstatere at prosessen som det satte i gang er irreversibel. Det som også er hevet over tvil er at prosessen hadde sett betydelig annerledes ut om det ikke hadde vært for Huber.

FOLKEKIRKE ETTER BARMENDEKLARASJONEN

Reformprosessen og *Frihetens kirke* understreker at kirken ikke kan trekke seg tilbake. Den må åpne seg, lytte til folket og være organisert etter en modell Huber kaller for «offentlig kirke». I *Frihetens kirke* beskrives dette slik: «Både den private og den offentlige kristendommen lever av at de protestantiske kirkene forkynner evangeliet om Guds barmhjertighet i Jesus Kristus. I den moderne verden må Kirkene gjøre dette på en synlig og kompetent måte, de må gjøre dette ansvarsfullt og tydelig.»

Denne tenkningen finner sitt teologiske grunnlag og opphav i *Barmenerklæringen* fra 1934 hvor det heter i tese II: «På samme måte som Jesus Kristus er Guds tilsagn om alle våre synders forlatelse, så er han med samme alvor også Guds kraftfulle fordring på hele vårt liv; gjennom ham kommer den gledelige frigjøringen fra alle gudløse avhengigheter til oss, slik at vi er rede til fri og takknemlig tjeneste for alle skapninger.»

Og videre heter det i tese VI: «Kirkens oppdrag, i hvilket dens frihet er grunnlagt, består i at den i Kristi sted og i tjeneste for hans ord og gjerning, gjennom prekenen og sakramentene, forkynner budskapet om den frie nåden for alt folket.»

På et assosiativt nivå kan forkynnelsen av den frie nåden for alle settes i sammenheng med *Dietrich Bonhoeffer* som gjør definisjonen av kirken som kirke for andre retningsgivende for kirkens bevegelse. Det som er viktigere i sammenhengen her, er at Huber er – og da forsiktig antydnet også i motsetning til Bonhoeffer – en tydelig arvtaker etter Barmendeklarasjonen. Henvisninger til denne, og særlig tese VI, går som en rød tråd gjennom mange av hans foredrag. Avgjørende er en *kristologisk* grunnlegging av kirken, kirken er ikke å tenke uten rettferdiggjørelse i Jesus Kristus. Den har sin frihet derfra og derfor er kirkens frihet alltid en *frihet i avhengighet*.

Ingen sier det mer poetisk enn

Eberhard Jüngel: «Den dogmatiske lære om kirken er et tankeforsøk som [...] utfolder læren om hvordan mennesket blir satt fri, gjøres rettferdig og hellig. Dette virkes av kjærlighetens hellige Ånd. Den treenige Gud kaller, omvender og samler mennesker til fellesskap med Jesus Kristus. I de helliges samfunn ønsker Gud å bli nærværende i verden, gjennom sannhetens ord som forkynner ham. Gud viser seg gjennom de sakramentale tegn, dåp og nattverd, hvor vi feirer hans nærvær som frigjøring fra synden – som er hjerteløshet, åndsfattigdom og selvisolasjon (ufrihet). Vi feirer ham som Alfa og Omega for den kristne tro og for hele verden.»

FOLKEKIRKE I ET PLURALISTISK SAMFUNN

Holder svaret fra 1934 i dag, når alt er så annerledes, når nærmest alt er i flyt i det pluralistiske og flerreligiøse samfunnet? Laland er nok ikke den eneste som spør etter det konstante («Men hva er det som på tross av og gjennom alle store omveltninger forblir konstant?»).

Både Jüngel og Huber peker på at det konstante finnes i CA VII, Ordet og sakramentene som frigjør fra selvisolasjon, som frigjør til tjeneste, som gir kristenmenneskene en frihet til å nærme seg sin neste.

Wilhelm Gräb kan, i likhet med Jüngel, ikke forstå rettferdiggjørelsen annerledes enn som anerkjennelse av den enkelte og den enkeltes verdi. Tanken om rettferdiggjørelsen motset-

ter seg med dette samfunnets verdisett på flere plan. Du er mer enn du skaper, du *er* grunnet Kristus.

En viktig religionssosiologisk erkjennelse hentes inn: Menneskene i de fleste vesteuropeiske landene bærer ikke på en religion eller religiøsitet som er kjennetegnet av kirkelig tilknytning eller misjonsengasjement eller absoluttstenkning, og de er ikke bundet av kirkens grenser. Derimot kan menneskene i disse landene reflektere kritisk over sin egen tro, de er åpne og tolerante. *Religion er ikke normgivende for livet i offentligheten, men for livsløpet*, hevder Gräb. Religion er bearbeidelse av de siste spørsmål, av biososiale kriser, men den er ikke bundet til kirken. Religion er individualisert, og en måte å bygge individualitet på. Men Gräb er overbevist om at alt dette bare er mulig fordi kirken finnes.

Det er kirken som holder religion (som nettopp ikke er privatsak) institusjonelt og intellektuelt levende og present – og som folkekirke vet den at den med dette er på de andre trossamfunnenes side. Den lutherske kirken vet om troens sentrum i rettferdiggjørelsen og lever med flere måter å ordne ting på. Det gjelder å holde nøyaktig dette ved like. Kirken er *per se* pluralistisk, men med ett sentrum (cf. Ef 4, 4ff.).

Denne kirken, hevder Gräb, er aldri en sterk kirke. Den er aldri folkekirke fordi den stiller med majoriteten, men fordi den *er til stede*. Kjernen, rettferdiggjørelsen, må utfoldes i nærhet og i

møte med biografiene og må formidle livsvissnet i Kristus. Anerkjennelsen fra Guds side må forkynnes, læres og leves. Troens subjektivitet, dens individualistiske utforming, kan bindes i rettferdiggjørelsen.

Med bakgrunn i erfaringer fra diasporasituasjonen i DDR argumenterer *Michael Beintker* (her hentet inn fra *Ulrich J. Körtners* tekst) for nettopp dette. Kirken er folkekirke fordi den er present i offentligheten, deltar i meningsdannelsen, kan være åpen og bejæ pluralisme, kan tolerere at forskjellige mennesker har forskjellige mønster for deltakelse, er skilt fra staten, handler på diakonalt vis for menneskenes ve og vel og er å nå i menneskenes livsverden. Med dette siste begrepet er vi over i fenomenologien.

LIVSVERDEN

Nyere etiske diskusjoner gir viktige aspekter for ekklesiologien. Et viktig stikkord er nevnt ovenfor: Kirken må være å nå i menneskenes *livsverden*. Her er det noen grøfter å falle i og det er opplagt viktig å se at *livsverden* ikke er det samme som *hverdag* eller *sosial omverden*. Livsverden er oppbyggelsen av den egne sosiale verden vi alle *forfiner* og som er satt sammen av flere forskjellige ting (noe som er selvfølgelig, bakgrunnsviden, kulturelle fortolkninger av noen former og symboler og mye annet). I vår sammenheng er det interessant å spørre hvor kirken deler livsverden med dem kirken møter. Dette er

på ingen måte konstant, man kan gjøre noe med det, dog ikke hvis en trekker seg tilbake i et indre kirkelig rom.

Trygve Wyller skriver i *Den Anderen Wahrnehmen*: «Livsverden er det hverdagslige livet og det åpenbare, som kan oppdages i det, den er forut enhver avgjørelse eller metode. I stedet for å tenke om livsverden som noe tomt eller overfladisk, så ser fenomenologien fra motsatt side på livsverden. Livsverdener kan være kilder til normativitet, ikke tomme ark som skal påskrives normativitet.»

Hvordan henger det sammen med det Strategigruppen kom frem til? Kan en slik fenomenologisk inspirert tilnærming tolke grupperesultatene og kirkevirkeligheten i Groruddalen?

STRATEGIGRUPPE FOR ØSTRE AKER PROSTI

Et subjektivt farget referat fra Strategigruppen ser slik ut: Det er en utfordring å utvikle det kirkelige fellesskapet og utfordringen skal møtes ved å forandre kirken etter menneskenes behov, ved å være folkekirke. En videre utfordring for kirken er å være en aktiv, lokal kraft, og dette skal realiseres ved at kirken skaper gode møteplasser, bidrar til integrering, motvirker rasisme og diskriminering og fremmer religionsdialog. Kirken er utfordret til å ta sin del av samfunnsansvaret og her hører så med at kirken kjemper for sosial og økonomisk rettferdighet.

Hvis dette ses på bakgrunnen av de

ovennevnte tilnæringer til livsverden, så har *Hans-Günther Heimbrock* og *Peter Meyer* tilspisset oppgaven vår på rett måte når de (i *Den Anderen Wahrnehmen*) skriver at den består i: «[...] å vise til dimensjonen av intersubjektive relasjoner vi forfinder og å kreve at disse iakttas.»

Utfordringene og løsningsforslagene som Strategigruppen nevner, krever en henvendelse til andre. Den krever bevissthet om intersubjektive forhold og bevissthet om at mennesker møtes som subjekter, slik at anerkjennelsen kan leves.

Laland skriver: «Evangelisk-luthersk forkynnelse har som forutsetning at Gud ikke er i en annen separat virkelighet, men er nettopp til stede som virkelighetens grunn og opphav, fylde og helhet.»

Ut fra det jeg har skrevet ovenfor vil jeg heller si: Gud skjer der og da, i møte mellom mennesker, er ikke abstrakt opphav, fylde og alt dette allerede. Gud er ikke å fatte som en abstrakt størrelse, men *Gud skjer* når mennesker møtes og fordringene møtes. Det er derfor *Knud E. Løgstrup* og hele den fenomenologiske tradisjonen er viktige samtalepartnere. Enda en gang Heimbrock og Meyer: «Det teologiske blikk på verden og virkelighet har ikke som mål å svare på hva som er godt og hva som er ondt, men viser refleksivt til realitet og liv, til håp og til veier til ubetinget forløsning eller fortvilelse.»

Det er altså ikke nødvendigvis slik at

Gud er teologiens tema, men heller slik at møtene og møteplassene er teologiens tema: Det er her det skjer. Skal vi som kirke forandre kirken etter menneskenes behov, så blir disse møtene uhyre spennende, alle disse møteplassene som kan gi uttrykk for levd religion, som kan vise til erfaring av religion også i møte med andre religioner.

Det finnes ikke en prest i Groruddalen som ikke kan fortelle om følgende møte i forbindelse med en skolegudstjeneste: Muslimske barn og unge er med og noen av dem er medliturger, de leser en bønn eller juleevangeliet. Mine spørsmål er: Hva skjer i denne situasjonen, i møtene som her finner sted, i erfaringene av og med religion? Hvordan tolker kristne barn temaer som «jul» eller «gudstjeneste» når et muslimsk barn har en slik rolle i gudstjenesten? Hvordan tolker presten temaer som «jul» eller «gudstjeneste» eller «menighet» når et muslimsk barn har en slik rolle i en gudstjeneste? Går det an å fastholde tradisjonelle svar, tradisjonelle normer og dogmer? Mitt svar er nei. Møtet utfordrer til ny refleksjon og til nye svar. Teologi er ikke å dytte ferdige svar på andre. Det blir tydeligere og tydeligere at teologi skjer intersubjektivt.

RETTFERDIGGJØRELSE SOM PERCEIVING

Når jeg – med støtte hos andre – har foreslått at det konstante i det som kirken overleverer finnes i CA VII, i rettferdiggjørelsen som opphav til å aner-

kjenne den neste, så utfordres det av det gudstjenestelige møtet beskrevet i foregående avsnitt. Jeg tror ikke vi vet hvor lenge dette konstante lar seg postulere som meningsbærende, men jeg vil likevel forsøke å forfekte dette synet.

Setter jeg rettferdiggjørelsen som det konstante, som gjør intersubjektive møter mulig, så mener jeg med det ikke noe dogmatisk læresetning alle skal samtykke i, men jeg forstår rettferdiggjørelsen nettopp som mulighet til å se «hvordan mennesker i deres møter og erfaringer lar mening bli til i lys av kristne tradisjoner.» (Heimbrock/Meyer).

Rettferdiggjørelse gir mulighet til å se den andre på en ikke-funksjonalistisk måte. Rettferdiggjørelse er – og kan hende er vi her ved sakens kjerne – *per se relasjonal*. Gud skjer i møte mellom mennesker – derfor er visjonen for Østre Aker prosti innsiktsfull, klok og fremtidsrettet og på alle måter et eksempel til etterfølgelse: «Med Jesus

Kristus i sentrum vil kirka spre håp, kjempe for rettferdighet og fremme respekt i den flerkulturelle og mangfoldige Groruddalen.» ■

Litteratur:

- Burgsmüller, Alfred/Weth, Rudolf [Red.], *Die Barmer Theologische Erklärung. Einführung und Dokumentation*, Neukirchen 5. utgave 1993.
- Gräb, Wilhelm, «An den Stationen des Lebens. Wie der deutsche Protestantismus auf die Krise reagieren sollte, in der er steckt», i: *Zeitzeichen. Evangelische Kommentare zu Religion und Gesellschaft* 10/2009, 18ff.
- Heimbrock, Hans-Günter/Wyller, Trygve [Red.], *Den Anderen Wahrnehmen. Fallstudien und Theorien für respektvolles Handeln*, Göttingen 2010.
- Huber, Wolfgang, «Welche Volkskirche meinen wir? Ein Schlüsselbegriff gegenwärtigen Kirchenverständnisses im Licht der Barmer Theologischen Erklärung», i: den samme, *Folgen christlicher Freiheit. Ethik und Theorie der Kirche im Horizont der Barmer Theologischen Erklärung*, NBST 4, Neukirchen 1983, 131-145.
- Jünger, Eberhard, «Til ekklesiologien. Teser», til norsk ved Carsten Schuerhoff, Roger Jensen og Kjetil Hafstad, i: Christoffersen, Svein Aage et al. [Red.], *Menneskeverd, Festskrift til Inge Lønning*, Oslo 2008, 301-310.

FOLKETS HANDLINGER

Mens jeg sto vinterhutrende og ventet på en venn utenfor Vår Frue døgnåpne kirke småpratet jeg med kirketjeneren. Tror du det blir en hektisk lørdagsnatt? spurte jeg. Kanskje snøen og kulden vil drive nattens festdeltagere inn i kirken? Nei, sa han. *Det blir en rolig natt. Det er ikke lønningsdag før i neste uke. Da har folk mer penger mellom hendene, da er det flere ute på byen og de drikker mer og så kommer de hit.* Plutselig slo det meg hvor uventet svaret var: at noe så folkelig og populærkulturelt som lønnsutbetaling skulle påvirke kirken eller det som foregår i kirken, forekom meg helt fremmed. Månedens lønnsutbetaling (med dertil økt fyll) må kunne ses å være en rytme som er svært fjern fra den ukentlige og årlige rytmen som ligger til grunn for den kirkelige kalender. Lønnsutbetalingsfeiring er en ikke-eksisterende høytid i den kirkelige omgangen med livets og årets rytme.

Hvorfor er det gitt at det er tradisjonen og Bibelens fortellinger som utgjør skriptet for utformingen av kirkeårets kalender? Går det an å tenke at det i større grad er moderniteten og dagliglivet i moderniteten som utgjorde skriptet? At det ikke lenger var livets fest og hverdager som ses i lys av tradisjonens fortellinger og rytmer, men at det var disse fortellingene og rytmene som ble sett i lys av livets fest og hverdager? Martin Modeus har i boken *Tradition och liv* (Verbum, 20009) utforsket dette: i tillegg til de tradisjonelle kirkelige høytider skriver han om fødselsdager (både store og små), navnedagen, bryllupsdagen, slektstreffet, mor- og farsdager, første skoledag, myndighetsdagen, velsignelser av bygg, student- og yrkes-eksamen, innflytning i det nye hjemmet, jubileet og pensjonering, den internasjonale kvinnedagen 8.mars, sommerferie og elgjakt som høytider som med den største selvfølgelighet fortjener en kirkelig ritualisering.

Går det an å tenke at livets bidrag til den kirkelige kalender ikke bare er de offisielle dager (1.mai og 17.mai), men også de alminnelige folkelige?

I forlengelsen kan man spørre: Hvorfor ikke la en stemme fra den litterære kanon bli en like selvfølgelig del av Ordets del som de kanoniske tekstene? Hvorfor ikke bytte ut en lesning hver søndag med et dikt eller en annen samtidig tekst som kommenterer bibelteksten? Helst burde man finne tekster som ikke bygget opp under eller bekreftet «dagens tema» i bibeltekstene, men som øvde motstand, fikk det til å skurre, gjorde det farlig og ambivalent. Slik kunne vi øve oss i å forholde oss også til det ved livets hverdager og fester som er farlig og ambivalent, som helgefyll og alle erfaringene som ikke passer inn i noen av høymessens ledd. Da er vi i nærheten av ham som ba oss forlate fiskegarnene.

*Gyrid Gunnes,
studentprest i Trondheim
gyrid.gunnes@ntnu.no*

VI HAR FÅTT ØKTE KOSTNADER MED Å TRYKKE OG
SENDE UT BLADET OG MÅ F.O.M. 1. JANUAR 2011
SETTE OPP ABONNEMENTSPRISEN PÅ NNK:

ORDINÆRT ABONNEMENT: KR 250

STUDENT/HONNØR: KR 125

Vi ber våre abonnenter om forståelse for dette. Ønsker du
mer info, kontakt oss på epost:
nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no